

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Martin Netík

Rozsah povinnosti k náhradě škody v obchodním zákoníku

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Stanislav Plíva, CSc.

Katedra: Obchodní právo

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 25. dubna 2011

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 25. dubna 2011

Martin Netík

Poděkování

„Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucímu mé diplomové práce, doc. JUDr. Stanislavu Plívovi, CSc., za jeho odborné vedení při jejím zpracování. Dále bych chtěl poděkovat mé rodině za podporu a trpělivost nejen při psaní mé diplomové práce, ale během celého mého studia.“

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Právní úprava odpovědnosti za škodu	8
2.1. Úvodní vymezení	8
2.2. Podmínky vzniku odpovědnosti za škodu dle obchodního zákoníku.....	9
2.2.1. Protiprávnost.....	9
2.2.2. Vznik škody	13
2.2.3. Příčinná souvislost	14
2.2.4. Neprokázání existence okolností vylučujících odpovědnost.....	15
2.3. Informační povinnost	18
2.4. Způsob náhrady škody	18
3. Rozsah povinnosti k náhradě škody dle obchodního zákoníku	20
3.1. Obecné vymezení	20
3.2. Skutečná škoda	21
3.2.1. Úvod do problematiky	21
3.2.2. Skutečná škoda dle judikatury	21
3.2.3. Skutečná škoda dle právní teorie.....	22
3.2.4. Škoda na věci	24
3.2.5. Omezení nebo ztráta majetkových práv	28
3.2.6. Náklady vynaložené v důsledku porušení povinnosti druhou stranou	28
3.2.7. Marně vynaložené náklady	29
3.3. Ušlý zisk.....	30
3.3.1. Ušlý zisk obecně	30
3.3.2. Stanovení výše ušlého zisku	32
3.3.3. Abstraktní ušlý zisk	33
4. Limitace rozsahu povinnosti k náhradě škody.....	35
4.1. Úvodní vymezení problematiky.....	35
4.2. Zákonná limitace rozsahu povinnosti k náhradě škody	35
4.2.1. Úvodní vymezení problematiky.....	35

4.2.2.	Předvídatelnost	36
4.2.3.	Vliv poškozeného na rozsah povinnosti k náhradě škody	38
4.3.	Smluvní limitaci rozsahu povinnosti k náhradě škody	40
4.3.1.	Smluvní limitace obecně.....	41
4.3.2.	Interpretační přístupy k pojmu „vzdání se“ a jeho přípustnost.....	43
5.	Vztah náhrady škody k vybraným institutům závazkového práva	47
5.1.	Úvodní vymezení problematiky.....	47
5.2.	Smluvní pokuta	47
5.3.	Prodlení	52
5.4.	Odpovědnost za vady.....	52
5.5.	Promlčení.....	53
6.	Zvláštní úprava náhrady škody u jednotlivých smluvních typů.....	56
6.1.	Úvod do problematiky	56
6.2.	Jednotlivé smluvní typy.....	56
6.2.1.	Kupní smlouva.....	56
6.2.2.	Smlouva o kontrolní činnosti	59
6.2.3.	Mandátní smlouva.....	61
6.2.4.	Smlouva o uložení věci a smlouva o skladování.....	61
6.2.5.	Zasílatelská smlouva.....	64
6.2.6.	Smlouva o přepravě věci.....	66
7.	Závěr.....	70
	Seznam nejčastěji používaných zkratk.....	72
	Seznam použité literatury a pramenů	73
	Abstrakt	77
	Abstract.....	79

1. Úvod

Tématem této diplomové práce je rozsah povinnosti k náhradě škody v obchodním zákoníku. Cílem této diplomové práce je přinést ucelený pohled na tento právní institut z pohledu zákona, soudní praxe a odborné veřejnosti, a to jak ve vztahu k jeho současné právní úpravě, tak i k úpravě budoucí, ať již koncipované v návrhu nového občanského zákoníku,¹ tak z pohledu právní úpravy de lege ferenda.

Náhrada škody je bezpochyby jedním z nejvýznamnějších institutů práva. Jeho správné pochopení a posléze správná aplikace je proto stěžejním předpokladem maximálního možného uplatňování práva v celé jeho šíři. Z tohoto důvodu se v této práci zaměřím nejprve na samotný pojem náhrady škody v rámci obchodního práva, respektive vzhledem k provázanosti právních norem v rámci práva soukromého. Vymeším jednotlivé předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu a zejména pojem škody jako takové s konkretizací jejich jednotlivých forem, což považuji v souvislosti s tématem práce, tedy rozsahu povinnosti k náhradě škody, jako esenciální. Samotné stanovení rozsahu náhrady škody v rámci možných konotací pak tvoří hlavní část této práce. V neposlední řadě je zmíněna problematika smluvní limitace rozsahu povinnosti k náhradě škody, a to zejména z důvodu rozdílných právních názorů na interpretaci příslušných právních norem. Dále je uveden vztah náhrady škody k vybraným právním institutům a právní úprava náhrady škody u jednotlivých smluvních typů v rámci obchodního práva.

V průběhu celé práce považuji za důležité a přínosné nejen shrnout doposavad známé informace a skutečnosti, ale zejména v konkrétních případech navrhopvat ať už interpretační východiska v souvislosti s předloženými fakty, tak aplikační vodítka pro konkrétní situace, které mohou při uplatňování náhrady škody nastat.

¹ Srov. http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny_mce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011.pdf

Obecná úprava náhrady škody v soukromém právu je obsažena v zákoně č. 40/1964 Sb., občanském zákoníku, ve znění pozdějších úprav (dále i ObčZ). Dle § 1 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších úprav (dále i ObchZ), jsou obchodní závazkové vztahy, jakož i některé jiné vztahy s podnikáním související, nelze-li otázky jich se týkajících řešit dle ustanovení ObchZ, řešeny předpisy práva občanského. Občanský zákoník tedy plní funkci subsidiárního právního předpisu ke speciální právní úpravě obsažené v obchodním zákoníku. V první řadě přichází v úvahu použití vlastních ustanovení upravujících náhradu škodu v ObchZ a pouze v případě, že takové ustanovení chybí nebo jej nelze použít na vyřešení právních otázek, použije se úprava obsažená v ObčZ, přičemž mezi těmito úpravami panují i podstatné odlišnosti.²

² Zejména jde o odlišný přístup k zavinění jakožto prvku vzniku odpovědnosti za škodu.

2. Právní úprava odpovědnosti za škodu

2.1. Úvodní vymezení

Obecná úprava náhrady škody v soukromém právu je obsažena v zákoně č. 40/1964 Sb., občanském zákoníku, ve znění pozdějších úprav (dále i ObčZ). Dle § 1 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších úprav (dále i ObchZ), jsou obchodní závazkové vztahy, jakož i některé jiné vztahy s podnikáním související, nelze-li otázky jich se týkajících řešit dle ustanovení ObchZ, řešeny předpisy práva občanského. Občanský zákoník tedy plní funkci subsidiárního právního předpisu ke speciální právní úpravě obsažené v obchodním zákoníku. V první řadě přichází v úvahu použití vlastních ustanovení upravující náhradu škodu v ObchZ a pouze v případě, že takové ustanovení chybí nebo jej nelze použít na vyřešení právních otázek, použije se úprava obsažená v ObčZ, přičemž mezi těmito úpravami panují i podstatné odlišnosti.³

Samotný obchodní zákoník obsahuje obecnou právní úpravu náhrady škody v §§ 373 – 386 ObchZ,⁴ obsahující předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu, její rozsah a způsob hrazení škody, jakož i případy, kdy se škoda nehradí, případně je ze zákona její náhrada omezena.

Vedle obecné úpravy obsahuje obchodní zákoník i několik speciálních ustanovení, a to u některých smluvních typů (např. § 440 odst. 1, § 469, § 470, 521, 533, 564, 570, § 583 odst. 2, § 599, § 603 odst. 2, § 622 a násl., § 690, 694, 704, § 731 odst. 4, § 736 a násl., dále u obecné úpravy obchodně závazkových vztahů (např. § 271, § 290, § 321 odst. 4, § 353, § 357), u některých ustanovení práva obchodních společností (např. § 65, 66, 66a, 181, 194), ve firemním právu (§ 12) a v právu nekalé soutěže (§ 53).⁵

³ Zejména jde o odlišný přístup k zavinění jakožto prvku vzniku odpovědnosti za škodu.

⁴ Tato úprava je ovšem vzhledem k výše uvedenému speciální k občanskoprávní úpravě odpovědnosti za škodu.

⁵ Vybraná ustanovení jsou dále rozpracována v příslušných kapitolách této práce.

2.2. Podmínky vzniku odpovědnosti za škodu dle obchodního zákoníku

Pro vznik nároku na náhradu škody z titulu odpovědnosti za škodu je třeba, aby bylo kumulativně naplněno několik zákonem stanovených předpokladů. Na rozdíl od obecné soukromoprávní úpravy se v režimu obchodního zákoníku v obchodněprávních vztazích nevyžaduje pro vznik odpovědnosti za škodu subjektivní prvek – zavinění. Jedná se tedy o odpovědnost objektivní, přičemž příčiny této úpravy lze spatřovat ve snaze o větší jistotu osob vstupujících do obchodněprávních vztahů na dosažení náhrady za jim způsobenou škodu, bez povinnosti prokazovat zavinění na straně smluvního partnera.⁶

Mezi předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu dle obchodního zákoníku se obecně řadí tyto:

- protiprávnost (porušení právní povinnosti),
- vznik škody,
- příčinná souvislost mezi porušením právní povinnosti a vznikem škody,
- a neprokázání toho, že porušení povinnosti bylo způsobeno okolnostmi vylučujícími odpovědnost.

Obecnost těchto prvků spočívá ve skutečnosti, že jejich uplatnění přichází v úvahu pouze v případech, kdy zvláštní úprava u jednotlivých smluvních typů v obchodním zákoníku neupravuje otázky předpokladů odpovědnosti za škodu odlišně.

2.2.1. Protiprávnost

Protiprávním jednáním se rozumí porušení právní povinností. Toto jednání může být ve formě omisivní - aktivním konáním, i omisivní, tedy nekonáním, pasivní nečinností. Podstatnou se jeví skutečnost, že byla porušena právní povinnost, ne konkrétní podoba jednání.

⁶ Právě dokazování zavinění bývá tím nejobtížnějším a nejkomplicovanějším úkolem, vzhledem k tomu, že jde o zjišťování subjektivních stavů, které jsou obsaženy pouze v lidské mysli a jejich dokázání je proto možné pouze nepřímo.

Aby se mohlo jednat o odpovědnost za škodu řídící se obchodním zákoníkem, musí být škoda způsobena porušením povinnosti ze závazkového vztahu vzniklého podle obchodního zákoníku. Které závazkové vztahy podléhají tomuto režimu, konkrétně vymezují § 261 a § 262 ObchZ.

Jestliže je při vzniku závazkových vztahů mezi podnikateli⁷ zřejmé s přihlédnutím ke všem okolnostem, že se týkají jejich podnikatelské činnosti, řídí se úpravou obchodního zákoníku (§ 261 odst. 1 ObchZ), rovněž jako závazkové vztahy mezi státem nebo samosprávnou územní jednotkou a podnikateli při jejich podnikatelské činnosti, jestliže se týkají zabezpečování veřejných potřeb (§ 261 odst. 2 ObchZ).

Bez přihlédnutí k povaze účastníků se řídí obchodním zákoníkem závazkové vztahy dle § 261 odst. 3 ObchZ (tzv. absolutní obchody) a vztahy vzniklé při zajištění plnění závazků v závazkových vztazích dle § 261 odst. 1, 2 a 3.

Dle ustanovení § 261 odst. 6 ObchZ (tzv. kombinované obchody) je možné, aby se smlouvy, které neupravuje část třetí hlava druhá ObchZ a jsou v občanském zákoníku upraveny jako smluvní typ, pokud jsou uzavřeny mezi osobami uvedenými v § 261 odst. 1 a 2 ObchZ, řídily ustanoveními občanského zákoníku o tomto smluvním typu a v ostatním obchodním zákoníkem. Pokud tedy konkrétní smluvní typ v občanském zákoníku neobsahuje vlastní úpravu odpovědnosti za škodu, použijí se ustanovení obchodního zákoníku.⁸

Úpravou v obchodním zákoníku se mohou závazkové vztahy, pokud již nespádají pod vztahy uvedené v § 261 ObchZ, řídit i v případě, kdy se tak jejich strany dohodnou (§ 262 odst. 1 ObchZ – tzv. fakultativní obchody). Dohoda musí být uzavřena písemnou formou (§ 262 odst. 2 ObchZ) a nesmí směřovat ke zhoršení právního postavení účastníka smlouvy, který není podnikatel, a to pod hrozbou neplatnosti této dohody (§ 262 odst. 1 věta druhá).

Podstatné je ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ, které stanoví, že pokud se závazkový vztah řídí režimem obchodního zákoníku dle § 261 nebo 262 odst. 1 ObchZ, pak se jím řídí právní postavení obou stran. Z pohledu odpovědnosti za škodu je významná poslední věta tohoto paragrafu, kdy smluvní strana, která není podnikatelem,

⁷ Vymezení pojmu podnikatel je obsaženo v § 2 odst. 2 ObchZ.

⁸ Vlastní úpravu náhrady škody obsahují např. ustanovení občanského zákoníku o příkazní smlouvě v § 729 a násl.

nese odpovědnost za porušení povinnosti z těchto vztahů podle občanského zákoníku a na její společné závazky se použijí ustanovení občanského zákoníku. Toto ustanovení připouští v některých případech nerovnost mezi smluvními stranami obchodně závazkového vztahu, kdy jedna strana odpovídá za porušení své závazkové povinnosti objektivně bez ohledu na zavinění, zatímco druhá strana, na základě svého nepodnikatelského postavení, odpovídá pouze za zaviněné porušení závazkové povinnosti. Důvodem tohoto rozdílného postavení je ochrana smluvní strany – nepodnikatele před, v rámci uzavírání obchodně závazkových vztahů, „zkušenější a silnější“ stranou.

Porušení právní povinnosti nemusí vždy způsobit osoba odpovědná k náhradě škody. § 375 ObchZ stanoví, že bylo-li porušení povinnosti ze závazkového vztahu způsobeno třetí osobou, které povinná strana svěřila výkon své povinnosti, je u povinné strany vyloučena odpovědnost jen v případě, kdy je u ní vyloučena odpovědnost podle § 374 ObchZ a třetí osoba by rovněž podle tohoto ustanovení nebyla odpovědnou, pokud by oprávněné straně byla přímo zavázána místo povinné strany.

Obchodněprávní úprava odpovědnosti za škodu připouští kromě odpovědnosti za porušení povinnosti z obchodně závazkového vztahu i odpovědnost za porušení povinnosti stanovené obchodním zákoníkem, pro které obdobně platí obecná úprava odpovědnosti za škodu dle § 373 a násl. ObchZ (§ 757 ObchZ).

Pokud dojde podnikatelem k porušení jiné zákonné povinnosti⁹ než té, která je obsažena v obchodním zákoníku, nastupuje odpovědnost podle zákona, který tuto povinnost ukládá, pokud obsahuje vlastní úpravu, případně podle obecné úpravy náhrady škody v občanském zákoníku. Výjimku tvoří případy, kdy zvláštní zákon přímo odkazuje na ustanovení o náhradě škody v obchodním zákoníku,¹⁰ případně je zvláštní zákon speciální úpravou k obchodnímu zákoníku.

Obchodní zákoník připouští i možnost, kdy nastupuje odpovědnost za škodu bez porušení smluvní nebo zákonné povinnosti. Krom případů u některých jednotlivých

⁹ Včetně základní povinnosti dle § 415 ObčZ – nikomu neškodit. Obecná delikt ní odpovědnost bez porušení konkrétního zákonného ustanovení tedy bude vždy podléhat režimu občanskoprávnímu. Srov. ŠILHAN, Josef. Náhrada škody v obchodních vztazích a možnosti její smluvní limitace. 1.vyd. Praha: C. H. Beck 2007. s. 5. ISBN 978-80-7179-729-6.

¹⁰ Např. § 5 odst. 5 zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, v platném znění, nebo § 23 odst. 12 zákona č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování, v platném znění.

smluvních typů, které budou podrobně rozpracovány v příslušné části této diplomové práce, se jedná o dva případy uvedené v části třetí hlavě první obchodního zákoníku, konkrétně ustanovení o dodatečné nemožnosti plnění a o zmaření účelu smlouvy.

Obecnou úpravu dodatečné nemožnosti plnění nalezneme v občanském zákoníku v §§ 575 až 577, modifikaci této úpravy pro obchodní vztahy obsahuje obchodní zákoník v §§ 352 až 354. Následnou nemožností plnění se rozumí taková situace, kdy se smluvní strana zaváže druhé k určitému plnění, které se však ještě před okamžikem splnění stane nemožným.¹¹ Tato nemožnost může nastat ve dvou rovinách. Faktickou nemožností je situace, kdy nelze plnit z reálných důvodů, například smluvní strana se zavázala vytrénovat psa na závody psích spřežení, ten však uhynul, nebo kdy závazek smluvní strany spočíval v předání vzácné vázy, ta se však v rámci přepravy ocitla v důsledku havárie neznámo kde na dně oceánu. Obchodní zákoník je vystaven na principu tzv. objektivní nemožnosti, kdy je závazek splnitelný prostřednictvím jiné osoby, není tedy vázán jen na plnění poskytnuté přímo dlužníkem. Právní nemožností nastává, pokud se závazek stává nesplnitelným kvůli tomu, že právní předpis, který byl vydán po uzavření smlouvy a jehož účinnost není časově ohraničena, zakazuje dlužníkovi právě to jednání, ke kterému byl smluvně zavázán, respektive v situaci, kdy řádně usiloval o vydání pro splnění závazku obligatorního úředního povolení a to mu nebylo uděleno.

§ 353 ObchZ pro tyto případy uvádí, že dlužník, jehož závazek zanikl pro nemožnost plnění, je povinen uhradit škodu tím způsobenou věřiteli, ledaže nemožnost plnění byla způsobena okolnostmi vylučujícími odpovědnost. Připuštěním liberačních důvodů je mírněn dopad hradit škodu, aniž by došlo k porušení právní povinnosti. Obdobné účinky nastávají při pravomocném zamítnutí žádosti o odmítnutí úředního povolení v rámci mezinárodního obchodu dle § 731 odst. 4 ObchZ, kdy strana, která o povolení neúspěšně požádala, je povinna druhé straně nahradit škodu způsobenou zánikem závazku, ledaže smlouva byla uzavřena s odkládací podmínkou udělení povolení. Původní závazek z důvodu dodatečné nemožnosti plnění zaniká a nastupuje nový, odpovědnostní vztah, přičemž povinnost k náhradě škody zde vzniká bez porušení právní povinnosti.

¹¹ Na rozdíl od počáteční nemožnosti plnění, kde je předmětné plnění nemožné již od počátku a takový závazek je absolutně neplatný.

Dalším případem je zmaření účelu smlouvy. Jde o ojedinělé prolomení zásady *pacta sunt servanda*,¹² proto je právní úprava striktní a i její obsah je nutno interpretovat restriktivně. Aby mohla dotčená smluvní strana odstoupit od smlouvy, musí být splněno kumulativně několik podmínek. Zmaření musí být základní účel smlouvy explicitně vyjádřený ve smlouvě, nelze jej tedy dovozovat z povahy závazku. Musí dojít k podstatné změně okolností, přičemž zákon nerozlišuje subjektivní důvody na straně smluvních stran nebo důvody objektivní, kdy z této změny okolností přímo vylučuje změnu majetkových poměrů některé ze smluvních stran a změnu hospodářské nebo tržní situace.

V těchto případech má možné odstoupení od smlouvy za úkol minimalizovat případné hospodářské ztráty na obou stranách smluvního vztahu. Pokud však dotčená strana od smlouvy za splnění výše uvedených podmínek odstoupí, je povinna druhé straně k náhradě škody, která jí tímto odstoupením od smlouvy vznikne. Zde nejenže dochází k povinnosti k náhradě škody bez porušení právní povinnosti, ale tato povinnost vzniká v důsledku uplatnění zákonného oprávnění. Pokračuje-li ovšem druhá strana i po odstoupení od smlouvy ve vynakládání prostředků na splnění závazku, nelze tyto náklady považovat za škodu, kterou je odstupující strana povinna hradit.¹³

2.2.2. Vznik škody

Dalším předpokladem pro vznik odpovědnosti za škodu je faktický vznik škody, nestačí pouze možnost jejího případného vzniku. Obchodní zákoník svou vlastní legální definici pojmu škoda nenabízí, pouze v § 379 ObchZ uvádí, že pokud není v obchodním zákoníku stanoveno jinak, nahrazuje se skutečná škoda a ušlý zisk.¹⁴

Definování výše uvedených pojmů bylo zákonodárcem ponecháno interpretačnímu uvážení soudů. Ústavní soud v nálezu ze dne 30. 4. 2002 sp. zn. ÚS

¹² Tato ustanovení se dají považovat za zákonnou klausuli „*rebus sic stantibus*“, tedy že smlouva platí jen za předpokladu, že se významně nezměnily podmínky, za kterých byla uzavřena.

¹³ Srov. Eliáš, K. a kol.: Kurs obchodního práva - Obchodní závazky, cenné papíry. 2.vyd. Praha: C. H. Beck 1999. s. 185. ISBN 80-7179-223-3

¹⁴ Členění hmotných škod do těchto dvou základních forem vychází již z římského práva, přičemž tyto kategorie jsou rovnocenné a na sobě nezávislé, pro vznik odpovědnosti za škodu ve formě ušlého zisku tedy není nutnou podmínkou vznik skutečné škody a naopak.

18/01 definuje škodu jako „majetkovou újmu, kterou lze objektivně vyjádřit obecným ekvivalentem, tj. penězi.“¹⁵ Pokud jde o obsah pojmů skutečné škody a ušlého zisku, podrobný výklad k nim je obsažen v kapitolách 3.2. a 3.3. této práce.

2.2.3. Příčinná souvislost

O vztahu příčinné souvislosti (kauzálního nexu) mezi porušením právní povinností a vznikem škody je možno hovořit v tom případě, kdy je mezi těmito předpoklady vzniku odpovědnostního závazkového vztahu vztah příčiny a následku. V českém právním řádu legální definici příčinné souvislosti nenalezneme, přestože se jedná o stěžejní prvek pro formování institutu odpovědnosti za škodu. Odpověď na otázku, co je za příčinnou souvislost možno považovat a co nikoliv, nalezneme v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu, kdy mimo jiné uvádí, že „*O vztah příčinné souvislosti se jedná, vznikla-li škoda následkem protiprávního úkonu škůdce, tedy je-li jeho jednání a škoda ve vzájemném poměru příčiny a následku, a tudíž je-li doloženo, že nebyť protiprávního úkonu, ke škodě by nedošlo.*

Byla-li příčinou vzniku škody jiná skutečnost, odpovědnost za škodu nenastává; příčinou škody může být jen ta okolnost, bez jejíž existence by škodný následek nevznikl. Přitom nemusí jít o příčinu jedinou, nýbrž stačí, jde-li o jednu z příčin, které se podílí na nepříznivém následku, z jehož odškodnění jde, a to o příčinu podstatnou.

Je-li příčin více, působí z časového hlediska buď souběžně, anebo následně, aniž se časově překrývají; v takovém případě je pro existenci příčinné souvislosti nezbytné, aby řetězec postupně nastupujících příčin a následků byl ve vztahu ke vzniku škody natolik propojen (prvotní příčina bezprostředně vyvolala jako následek příčinu jinou a ta postupně případně příčinu další), že již z působení prvotní příčiny lze důvodně dovozovat věcnou souvislost se vznikem škodlivého následku.

Na druhé straně řetězec příčin nezakládá příčinnou souvislost mezi jednáním škůdce a vzniklou škodou tehdy, vstupuje-li do děje jiná, na jednání škůdce nezávislá skutečnost, která je pro vznik škody rozhodující. Příčinná souvislost je přerušena i

¹⁵ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 30. 4. 2002, sp. zn. ÚS 18/01, publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. 53/2002, č. 26, ročník 2002, s. 73

v případech, kdy bezprostřední příčinou škody je skutečnost, která je již sama následkem, za něž škůdce odpovídá z jiného právního důvodu.“¹⁶

Vyčerpávající definici příčinné škody pak nalezneme v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2002, kde o vztah příčinné souvislosti ve vztahu k pracovnímu poměru jde tehdy „vznikla-li škoda následkem zaviněného porušení pracovních povinností zaměstnancem (tj. bez zaviněného porušení povinnosti zaměstnancem by škoda nevznikla tak, jak vznikla). Z hlediska naplnění příčinné souvislosti jako jednoho z předpokladů odpovědnosti za škodu nemůže stačit pouhé připuštění možnosti vzniku škody v důsledku zaviněného porušení povinnosti zaměstnancem, nýbrž musí být tato příčinná souvislost najisto postavena. Zaviněné porušení pracovních povinností zaměstnancem nemusí být jedinou příčinou vzniku škody; musí však být jednou z příčin, a to příčinou důležitou, podstatnou a značnou. Při řešení otázky příčinné souvislosti mezi jednáním nebo opomenutím zaměstnance a vznikem škody nejde o otázku právní, nýbrž o otázku skutkovou, jež nemůže být řešena obecně, ale pouze v konkrétních souvislostech. Postup při zjišťování příčinné souvislosti spočívá v tom, že škodu je třeba vyjmout z její všeobecné souvislosti a zkoumat ji izolovaně, toliko z hlediska jejích příčin. Protože příčinná souvislost je zákonitostí přírodní a společenskou, jde o hledání jevu, který škodu vyvolal. Z celého řetězce všeobecné příčinné souvislosti (každý jev má svou příčinu, zároveň však je příčinou jiného jevu) je třeba sledovat jen ty příčiny a následky, které jsou důležité pro odpovědnost za škodu.“¹⁷

2.2.4. Neprokázání existence okolností vylučujících odpovědnost

Odpovědnost za škodu je v obchodním zákoníku koncipována jako odpovědnost objektivní, tedy pro její vznik není podstatné, zda porušení povinnosti zakládající odpovědnostní právní vztah bylo zaviněné či nikoliv. Tato odpovědnost ovšem není absolutní, tedy bez jakékoliv možnosti jejího zproštění se. Obchodní zákoník v § 373

¹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 11. 2000, sp. zn. 25 Cdo 562/99, ASPI

¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 2. 2002, sp. zn. 21 Cdo 300/2001, www.nsoud.cz

uvádí, že kdo poruší svou povinnost ze závazkového vztahu,¹⁸ je povinen nahradit škodu tím způsobenou druhé straně, ledaže prokáže, že porušení povinností bylo způsobeno okolnostmi vylučujícími odpovědnost. Ty jsou pak blíže rozpracovány v následujícím paragrafu, kde je uvedeno, že za okolnost vylučující odpovědnost se považuje překážka, jež nastala nezávisle na vůli povinné strany a brání jí ve splnění její povinnosti, jestliže nelze rozumně předpokládat, že by povinná strana tuto překážku nebo její následky odvrátila nebo překonala, a dále, že by v době vzniku závazku¹⁹ tuto překážku předvíдалa.

Z výše uvedeného vyplývá, že musí být kumulativně splněno několik podmínek, abychom mohli hovořit o vyloučení odpovědnosti.

Překážka brání povinné straně ve splnění její povinnosti. Musí tedy být relevantní vztah příčinné souvislosti mezi překážkou na straně povinné a nemožností splnit její povinnost.

Překážka nastala nezávisle na vůli povinné strany. Nezávislost je zde nutno chápat jako absenci jakéhokoliv vlivu povinné strany na vzniku překážky, a to i prostřednictvím třetí osoby.

Jde o překážku, kde nelze rozumně předpokládat, že by ji nebo její následky povinná strana odvrátila nebo překonala. Z dikce ustanovení vyplývá, že za neodvratitelnou či nepřekonatelnou událost se považuje objektivně neodvratitelná nebo nepřekonatelná událost, které nemůže být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze požadovat za daných podmínek konkrétního případu, přičemž konkrétní specifikace vymezení rozumných předpokladů není stanovena zákonem, nýbrž je určována až soudní praxí.

V době vzniku závazku povinná strana překážku předvíдалa. Tuto předvídatelnost liberačního důvodu je nutno odlišit od předvídatelnosti vzniku škody dle ustanovení § 379 ObchZ, která má vliv na rozsah nahrazované škody. V tomto případě je předvídatelnost překážky jednou z obligatorních podmínek, které, pokud jsou kumulativně splněny, vůbec brání vzniku odpovědnosti za škodu jako takové.

¹⁸ Vzhledem k § 757 ObchZ platí totéž i pro porušení povinností stanovených obchodním zákoníkem.

¹⁹ Předvídatelnost překážky je tedy nutná pouze v případě porušení závazkové, nikoli zákonné, povinnosti. Blíže pak v části týkající se předvídatelnosti samostatně.

Výše uvedené vymezení liberačních důvodů je v § 374 ObchZ omezeno ustanoveními druhého a třetího paragrafu, kdy účinky vylučující odpovědnost jsou omezeny pouze na dobu, dokud překážka, s níž jsou tyto účinky spojeny, trvá. Nepůsobí tedy jako spouštěcí faktor pro absolutní vyloučení odpovědnosti bez časového omezení, ale pouze vylučují vznik této odpovědnosti za dobu trvání překážky. Dále odpovědnost nevylučuje překážka, která vznikla teprve v době, kdy povinná strana byla v prodlení s plněním své povinnosti nebo vznikla z jejich hospodářských poměrů. Toto ustanovení vylučuje, aby povinné straně byla poskytnuta nepřiměřená výhoda spočívající v přiznání liberačních důvodů, a to jak v momentu jeho prodlení s plněním závazku, tedy faktickým porušením její smluvní povinnosti, tak v případě, že odpovědnost za škodu je třeba chápat jako eventuální následek vyplývající z podstaty podstupování podnikatelského rizika.

Vyloučení odpovědnosti za škodu není možné ani v tom případě, kdy je povinnost ze závazkového vztahu způsobena třetí osobou, které povinná strana svěřila plnění své povinnosti. Tímto způsobem § 375 ObchZ promítá důsledky zásady plynoucí z § 331 ObchZ, kdy plní-li dlužník svůj závazek pomocí jiné osoby, odpovídá tak, jako by závazek plnil sám, nestanoví-li obchodní zákoník jinak. Tak se právě děje i v tomto ustanovení, kde je stanoveno, že je u povinné strany vyloučena odpovědnost jen v případě, kdy je u ní vyloučena odpovědnost podle § 374 ObchZ, a třetí osoba by rovněž podle tohoto ustanovení nebyla odpovědnou, kdyby oprávněné straně byla přímo zavázána místo povinné strany. Poškozená strana tedy nese důsledky jednání třetích osob, na které se spolehla. Smysl tohoto ustanovení je nutno hledat v potřebě odpovědnosti subjektů obchodně závazkových vztahů za své subdodavatele a tím i zajištění větší právní jistoty v těchto vztazích.

K okolnostem vylučujícím odpovědnost za škodu je nutno dodat ještě dvě poznámky. Vzhledem k dispozitivnímu charakteru § 374 ObchZ není vyloučeno jiné ujednání smluvních stran o vymezení liberačních důvodů, což potvrzuje i rozhodovací činnost soudů.²⁰ V otázce týkající se důkazního břemene je třeba zdůraznit, že zatímco

²⁰ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 9. 2008, sp. zn. 32 Odo 739/2006, který takovou dohodu, je-li jinak v souladu se zákonem, připustil, a uvedl, že ve vztahu k § 386 ObchZ nelze považovat dohodu stran o jiném vymezení liberačních důvodů za vzdání se nároku na náhradu škody, jelikož tak bylo učiněno v mezích smluvní volnosti stran.

dokázání škody, porušení povinnosti a kauzálního nexu mezi nimi je na poškozeném, pak chce-li se škůdce zprostit své odpovědnosti, je na něm, aby případnou existenci okolností vylučujících odpovědnost prokázal.

2.3. Informační povinnost

Obchodní zákoník obsahuje v rámci své obecné úpravy náhrady škody zvláštní ustanovení týkající se povinnosti informovat případné poškozené o možném vzniku škody. Strana, která buďto již svou povinnost porušuje, nebo s přihlédnutím ke všem okolnostem má vědět, že svou povinnost ze závazkového vztahu poruší, je povinna oznámit druhé straně povahu překážky, jež jí brání nebo bude bránit v plnění její povinnosti, a o jejích důsledcích. Tuto zprávu je povinna podat bez zbytečného odkladu poté, kdy se o této překážce dověděla, respektive se o ní při náležitě péči dovědět mohla. Při nesplnění této informační povinnosti, případně pokud tato zpráva není oprávněné straně včas doručena, je povinná strana odpovědná za škodu, která oprávněné straně tímto porušením vznikne.

2.4. Způsob náhrady škody

Jako primární způsob reparace vzniklé škody stanoví obchodní zákoník náhradu škody v penězích (relutární reparace). Je připuštěno i nahrazení škody uvedením v předešlý stav (restitutio in integrum, naturální restituce), pokud je kumulativně splněno několik podmínek. Oprávněná strana musí stranu povinnou o tento způsob náhrady požádat a náhrada škody uvedením v předešlý stav musí být možná a obvyklá. V občanskoprávní úpravě nalezneme drobnou odlišnost ve stanovení podmínek, kdy tento způsob náhrady musí být možný a účelný. Přestože shledávám obsahový rozdíl ve významu těchto slov,²¹ praktický dopad odlišnost těchto podmínek v obchodní i soudní

²¹ Pojem účelnost vnímám směrem k minimalizaci dopadů způsobené škody na poškozeného i škůdce. Jedině účelná forma reparace vymíněná poškozeným může být chráněna zákonem, respektive soudní mocí v případě jejího vymáhání. Obchodněprávní obvyklost pak dle mého názoru směřuje více k právní jistotě v rámci podnikání, kdy jistá míra předvídatelnosti, nutná kupříkladu ke stanovení rozsahu škody (srov. § 374 ObchZ), je takto implicitně očekávána i ve

praxi nemá. Náhrada škody naturální restitucí je možná v případě skutečné škody, pojmově nepřípadá v úvahu u ušlého zisku. Dispozitivnost obchodněprávní úpravy umožňuje smluvním stranám jinou formu způsobu náhrady škody. Je možná inspirace občanských zákoníkem, tedy že bude naturální restituce uplatněna v případě její účelnosti, ačkoliv toto řešení je neobvyklé. Je možné oba způsoby zcela vyloučit a škodu nahradit jiným způsobem, respektive obě formy zkombinovat dle dohodnutého poměru.

Návrh nového občanského zákoníku počítá s tím, že primárně bude škoda nahrazována uvedením do předešlého stavu. V penězích bude škoda nahrazována pouze v případech, kdy naturální restituce nebude dobře možná, případně kdy o ni zažádá poškozený. Bude-li naturální restituce možná, pak bude záležet na vůli poškozeného, jaký způsob náhrady si vybere a odpadne soudní zkoumání účelnosti či obvyklosti vybraného způsobu, kdy tato hlediska vnímají autoři připravovaného návrhu jako hlediska vlastní právním pojetím totalitním státům. Nově navrhované obecné korekce právního jednání by pak zamezili volby určitého způsobu reparace jen za účelem šikanování škůdce, kdy by se takovému jednání nedostávalo právní ochrany.²²

způsobu náhrady škody. Rovněž pojem účelnost vnímám šířeji než obvyklost, kdy pro konkrétní případ účelné řešení nemusí být obvyklé. Naproti tomu většina obvyklých způsobů reparace byla zažita právě z důvodu jejich účelnosti.

²² Srov. http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011_DZ.pdf

3. Rozsah povinnosti k náhradě škody dle obchodního zákoníku

3.1. Obecné vymezení

Rozsah, v jakém je škoda nahrazována, je stěžejní otázkou samotného institutu odpovědnosti za škodu. Obchodní zákoník, pomineme-li úpravu případné limitace, kterou se budu zabývat v příslušné části této práce později, definuje tento rozsah stroze v několika málo ustanoveních, přičemž vychází z principu náhrady pouze hmotné škody, kdy naprosto vynechává pojmy tzv. materiálních škod (i přes jejich možnou nebezpečnost v zahraničně právních vztazích) a tzv. škod nepřímých (vzdálených).²³

Nestanoví-li obchodní zákoník jinak, nahrazuje se skutečná škoda a ušlý zisk. Za škodu se považuje též újma, která poškozené straně vznikla tím, že musela vynaložit náklady v důsledku porušení povinnosti druhé strany. Místo skutečné ušlého zisku může poškozená strana požadovat náhradu zisku dosahovaného zpravidla v poctivém obchodním styku za podmínek obdobných podmínkám porušené smlouvy v okruhu podnikání, v němž podniká. Těmito několika větami je vyčerpána zákonná definice nahrazované škody. Je zřejmé, že pro možnost faktické aplikace těchto ustanovení je nutné dotvoření významu hlavních pojmů jak prostřednictvím právní teorie, tak prostřednictvím právní praxe, tedy rozhodovací činností soudů.²⁴

²³ Srov. BEJČEK, Josef, ELIAŠ, Karel, RABAN, Přemysl a kol. Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. 4.vyd. Praha: C. H. Beck 2007. s. 114. ISBN 978-80-7179-781-4: Autoři zde dále poukazují na určitou zvláštnost, kterou představuje speciální nárok na tzv. přiměřené zadostiučinění, požadovatelné osobou, jejíž práva byla porušena nebo ohrožena jednáním proti pravidlům řádné hospodářské soutěže. Proto, že jde o satisfakci (nikoliv bezpodmínečně materiální povahy) za nemateriální újmu, nepovažuje se za náhradu škody a také pro ni neplatí předpoklady odpovědnosti za škodu, kdy se v § 53 ObchZ o nároku na přiměřené zadostiučinění hovoří odděleně od nároku na náhradu škody.

²⁴ Vždy však v souladu se zákonnou úpravou, kdy dochází k zpřesňování pojmů, nikoliv k jejich rozšiřování či nacházení nových významů, pro praxi více výhodných.

3.2. Skutečná škoda

3.2.1. Úvod do problematiky

Nalezení dokonalé, všechny aspekty postihující, definice skutečné škody (*damnum emergens*), považuji za nemožné. Jsem však přesvědčen, že při důkladném složení výsledků bádání vědecké právní veřejnosti s pohledem judikatury je možno vytvořit si jasný, ucelený pohled na obsah pojmu skutečné škody, kdy jeho aplikace nebude činit žádné výraznější problémy, a to i bez nutnosti jakkoli precizní legální definice.

3.2.2. Skutečná škoda dle judikatury

Téměř v každém současném rozsudku vyšších soudů České republiky týkajících se pojmu skutečná škoda najdeme odkaz na stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR sp. zn. Cpj 87/70, které uvádí, že „*V právní teorii i soudní praxi se "škoda" (jako kategorie občanského práva) chápe jako újma, která nastala (se projevuje) v majetkové sféře poškozeného a je objektivně vyjádřitelná všeobecným ekvivalentem, tj. penězi (a je tedy - nedochází-li k naturální restituci - napravitelná poskytnutím majetkového plnění, především poskytnutím peněz). Takto vymezená škoda je právě relevantní škodou, tj. jedním z předpokladů, na jejichž základě vzniká odpovědnostní právní vztah; takto vymezená škoda je také předmětem náhrady podle ustanovení § 442 a násl. o. z. Z hlediska rozsahu náhrady škody stojí občanský zákoník (zákon č. 40/1964 Sb.) na principu náhrady "skutečné škody" (§ 442 odst. 1 o. z.). Touto skutečnou škodou je nastalé zmenšení (úbytek) majetku poškozeného; představuje vlastně majetkové hodnoty potřebné k uvedení v předešlý stav, popř. k vyvážení důsledků plynoucích z toho, že nedošlo k uvedení v předešlý stav“²⁵*

Po přijetí v současné době platného obchodního zákoníku nedošlo v rozhodování Nejvyššího soudu ČR ke změně obecné definice, kdy původní stanovisko povětšinou

²⁵ Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR vydané dne 18. 11. 1970 pod č. Rc 55/71 (Cpj 87/70), Sb. NS 71, 7:339, ASPI

citoval, což potvrzuje i rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 1629/2000, kde se lze dočíst, že „ Za škodu se v právní teorii i praxi považuje újma, která nastala v majetkové sféře poškozeného a je objektivně vyjádřitelná všeobecným ekvivalentem, tj. penězi. Skutečnou škodou na věci je nutno rozumět, která znamená zmenšení majetkového stavu poškozeného oproti stavu před škodní událostí a která představuje majetkové hodnoty, jež je třeba vynaložit k uvedení věci do předešlého stavu. Bez ohledu na to, že občanský zákoník ve znění účinném od 1.1.1992 (po novele provedené zákonem č. 509/1991 Sb.) upřednostňuje náhradu v penězích před tzv. naturální restitucí (uvedením v předešlý stav), jsou i nadále uplatnitelné závěry, které k definici škody formuluje stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR Cpj 87/70, publikované pod č. 55 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1971, neboť vyjadřuje-li se škoda srovnáním majetkového stavu poškozeného před a po poškození, pak i rozsah náhrady v penězích musí zohledňovat výši prostředků (vyjádřitelnou v penězích) nutnou k obnovení původního majetkového stavu“²⁶

Nejvyšší soud ČR tedy neshledal důvody pro změnu své obecné definice skutečné škody, kdy přestože došlo ke změně zákonného požadavku na primární způsob reparaace z obnovení v předešlý stav na náhradu v penězích, rozsah a výši nahrazované škody zůstává z jeho pohledu v principu stejný.

3.2.3. Skutečná škoda dle právní teorie

Většina právních teoretiků se v zásadě shoduje s obsahem pojmu skutečné škody.

Karel Eliáš²⁷ uvádí, že skutečná škoda se projevuje zmenšením majetku poškozené strany oproti stavu před škodní událostí, přičemž se projevuje v některé z těchto forem:

- Zničení, ztráta, poškození nebo znehodnocení věci – poškozená strana musí mít k věci vlastnický či jiný legální vztah, přičemž škoda zde vzniká na rozdíl od nákladů

²⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 6. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1629/2000, www.nsoud.cz; rozhodnutí se týkalo náhrady skutečné škody na použité věci

²⁷ Eliáš, K. a kol.: Kurs obchodního práva - Obchodní závazky, cenné papíry. 2.vyd. Praha: C. H. Beck 1999. s. 100. ISBN 80-7179-223-3

vynaložených v souvislosti s protiprávním jednáním druhé strany již okamžikem zničení, ztráty, poškození nebo znehodnocení věci;

- Náklady vynaložené poškozenou stranou v důsledku škodní události – jde většinou o náklady na odstranění zničené věci, její opravu a náklady na dopravu věci k opravě, náklady na zaplacení smluvní pokuty smluvnímu partnerovi poškozené strany za porušení povinnosti nesplněné v důsledku protiprávního jednání škůdce a náhradu škody z téhož důvodu, kdy v tomto případě škoda vzniká až vynaložením těchto nákladů;

- Marně vynaložené náklady – náklady, které poškozená strana dříve uhradila v zájmu výkonu svých majetkových práv, se stávají skutečnou škodou v okamžiku, kdy oprávněná strana ztratí v důsledku protiprávního jednání škůdce možnost svých již uhrazených práv využívat;

- Ztráta majetkových práv, případně ztráta možnosti v důsledku škodné události vymáhat na dlužníkovi pohledávku.

Stanislav Plíva²⁸ dělí skutečnou škodu podle povahy zmenšení majetku na:

- Škodu na věci – zničení, ztráta, poškození nebo znehodnocení věci
- Omezení nebo ztrátu majetkových práv – např. pohledávky na peněžité plnění
- Náklady vynaložené v důsledku porušení povinnosti druhou stranou
- Nemožnost využít majetkové právo – tzv. marně vynaložené náklady, tj. náklady na získání majetkového práva, např. právo užívat věc na základě nájemní smlouvy, bez možnosti toto právo užít v důsledku porušení povinnosti druhou stranou.

Ačkoliv je možno skutečnou škodu rozdělit do několika těchto kategorií, nelze každou z nich chápat jako samostatně stojící, kdy celkový rozsah odpovědnosti k náhradě škody je pouhým matematickým součtem těchto dílků, jakkoliv přesně vyjádřených. Je nutno je uvažovat jako vzájemně propojené a pevně spjaté prvky celku, jehož celkový rozsah není tvořen pouze vedle sebe stojícími jednotlivými prvky, nýbrž i vazbami mezi nimi, které mohou tvořit i převažující část celku. Vyčíslení těchto vazeb

²⁸ Srov. Plíva, S. Obchodní závazkové vztahy. 2. Vydání. Praha: ASPI 2009. s. 142.
ISBN 978-80-7357-444-4

je však natolik komplikovanou záležitostí, leckdy až nemožnou, že často dochází k jejich opomíjení.

Vzhledem k na první pohled zřejmé podobnosti výše uvedených výčtů možných forem skutečné škody se nyní zaměřím podrobněji na každou z nich, přičemž v případě, kdy existují různé náhledy na jejich možný výklad,²⁹ nastíním všechny tyto možnosti a pokusím se z nich vyvodit dle mne optimální řešení jejich interpretace.

3.2.4. Škoda na věci

Právní teorie je zajedno v tom, že škodou na věci můžeme rozumět její zničení, ztrátu, poškození nebo znehodnocení, přičemž se vychází z rozšíření obecně formulované „skutečné škody“. Jak uvádí Karel Eliáš,³⁰ je třeba, aby poškozená strana měla k věci vlastnický či jiný legální vztah. Toto stanovisko zastává i judikatura, kdy škoda na věci může vzniknout pouze v majetkové sféře vlastníka této věci. Škoda tedy nemůže vzniknout osobě, která má k věci silný, ovšem nevlastnický vztah, a to i v případě, kdy nebýt škodní události, stala by se vlastníkem věci.³¹

Okamžikem vzniku škody v případě škody na věci rozumíme již okamžik zničení, ztráty, poškození nebo znehodnocení věci, na rozdíl do nákladů vynaložených v souvislosti s protiprávním jednáním druhé strany, kdy škoda vzniká až jejich samotným uhrazením, nezávisle na okamžiku vzniku škody na věci. To potvrdil svou rozhodovací činností i Ústavní soud ČR ve svém nálezu sp. zn. IV ÚS 548/99. V tomto případě se stěžovatelka domáhala zrušení rozsudků soudů první a druhé instance, kde namítala právní názor odvolacího soudu, že stěžovatelce nevznikla žádná škoda, neboť na odstranění jí způsobené škody nevynaložila žádné náklady. Argumentační oporu pro svou stížnost viděla v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR sp. zn. R 55/71, dle kterého je pod skutečnou škodou na věci nutno rozumět takovou škodu, která znamená zmenšení majetkového stavu poškozeného oproti stavu před škodní událostí a která představuje majetkové hodnoty, jež je třeba vynaložit k uvedení věci do předešlého

²⁹ A to jak judikaturní, tak teoreticko-vědecký.

³⁰ Eliáš, K. a kol.: Kurs obchodního práva - Obchodní závazky, cenné papíry. 2.vyd. Praha: C. H. Beck 1999. s. 100. ISBN 80-7179-223-3

³¹ Srov. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 4. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1618/2001, www.nsoud.cz

stavu, nikoliv tedy ty majetkové hodnoty, které již bylo nutno vynaložit. Byla tedy přesvědčena, že již samotným znehodnocením majetku jí vznikla penězi vyjádřitelná újma, tedy škoda. Názor odvolacího soudu označil za protiústavní a odporující právu na spravedlivý proces, kdy uvedl, že *„Za takový protiústavní závěr je třeba v dané věci – za stavu, kdy výsledky provedeného dokazování nasvědčují existenci poškození majetku stěžovatelky – považovat závěr odvolacího soudu, že v případě, kdy má být nahrazena škoda v penězích, lze uznat prokázání nároku na náhradu škody pouze tehdy, kdy již poškozený prostředky na její odstranění vynaložil“*³²

§ 443 ObčZ stanoví, že při určení výše škody se vychází z ceny věci v době poškození. Nikoliv tedy z ceny v době uplatnění nároku žalobou, což svou rozhodovací činností potvrdil i Nejvyšší soud ČR, když uvedl, že *„Cena v době poškození znamená cenu v době, kdy škoda na věci vznikla, nikoliv v době, kdy byl nárok uplatněn nebo kdy o něm rozhoduje soud v řízení. Toto platí nejen v případě náhrady za poškození věci, ale i v případě náhrady škody, která vznikla ztrátou, zničením či odebráním věci jejímu vlastníkovi.“*³³ Toto časové vymezení však nelze brát jako ničím nezpochybnitelné, kdy například Nejvyšší soud ČR judikoval, že *„odvolatelům je třeba přisvědčit v tom, že formulace ustanovení § 443 obč. zák. umožňuje, aby byla výše škody posouzena a určena i podle jiného časového okamžiku, a to zejména tehdy, kdy by určení ceny v době poškození bylo v rozporu s dobrými mravy. Jde o výjimku ze zákonné zásady...“*³⁴

Pokud jde o stanovení rozsahu skutečné škody na věci, jedním z podstatných rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR v této věci je rozhodnutí sp. zn. 25 Cdo 853/2003. Uvádí, že *„...vyjadřuje-li se škoda srovnáním majetkového stavu poškozeného před a po poškození, pak i rozsah náhrady v penězích musí zohledňovat výši prostředků (vyjádřenou v penězích) nutnou k obnovení původního majetkového stavu. Pokud jde o nové věci, na nichž došlo ke škodě, poskytuje se náhrada v plné výši jejich ceny. U škody vzniklé na věci starší, použité a částečně opotřebované pak musí být přihlédnuto k obvyklé tržní ceně věci v době poškození a k rozsahu poškození, přičemž od částky vyjadřující náklady na opravu věci musí být odečtena částka odpovídající zhodnocení věci její opravou oproti původnímu stavu (v opačném případě by poškozenému vzniklo*

³² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 11. 2002, sp. zn. IV ÚS 548/99

³³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 12. 2001, sp. zn. 25 Cdo 2885/1999, www.nsoud.cz

³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 4. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1706/2002, www.nsoud.cz

*bezdůvodné obohacení zhodnocením věci, pokud by opotřebené součásti byly nahrazeny součástmi novými). Zároveň však není podstatné, zda poškozený věc skutečně opravil, či nikoliv,...*³⁵ V tomto sporu šlo o určení rozsahu škody způsobené v důsledku zanedbání péče žalovaného o nemovitost. Znalec ve svém znaleckém posudku, při stanovení ceny nákladů nutných k vynaložení na uvedení nemovitosti do původního stavu, vycházel z ceny novostavby, kdy oceňoval stavební konstrukce nové, a to z důvodu, že zkoumání cen oprav jednotlivých věcí považoval za nereálné. To shledal Nejvyšší soud v rozporu se zákonem, kdy uvedl, že „*rozhodující pro zjištění rozsahu a výše škody na předmětné nemovitosti způsobené žalovaným ... je skutkové zjištění ohledně stavu jednotlivých částí objektu, v němž se nacházel v roce 1993, a k okamžiku, kdy byl v roce 1996 vydán žalobkyni, přičemž rozsah škody způsobené důsledkem neudržování stavu nemovitosti představuje rozdíl mezi jejím poškozením v roce 1993 a v roce 1996.*“³⁶

Proti výše uvedenému způsobu určování výše škody³⁷ na věci použité a poškozené se ve svém článku výrazně ohradili JUDr. Milan Vašíček a Dan Dvořák.³⁸ Takovýto výklad používaný soudní praxí hodnotí jako účetně logický, ale nedostatečně konformní s ústavními požadavky na ochranu vlastnictví. Zejména zpochybňují ochranu majetku jen co do jeho výše, kdy je naprosto opomíjena jeho struktura. Problém vidí v závěrech soudu, že pokud se majetek poškozeného opravou, případně zakoupením nové věci, v důsledku škodní události zvýší nad původní hranici, toto zhodnocení nese poškozený sám. V ten moment pak není dle pohledu soudů rozdíl jednak mezi novou věcí a pak mezi opotřebenou věcí a určitým množstvím volných peněžních prostředků, které mohl mít poškozený v plánu alokovat naprosto jiným způsobem, než jak byl v důsledku škodní události nucen.

Autoři článku dále kritizují fakt, že soudy často nezohledňují, že poškozená věc byla příslušenstvím, případně součástí nějaké věci hlavní, kdy „*Dochází až*

³⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 3. 2003, sp. zn. 25 Cdo 853/2003, www.nsoud.cz

³⁶ tamtéž

³⁷ Podobně rozhodnul Nejvyšší soud ČR v rozsudku ze dne 27. 6. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1629/2000, kde v právní větě uvedl, že při stanovení výše škody vzniklé poškozením věci použité a částečně opotřebené musí být přihlédnuto k obvyklé (tržní) ceně věci v době poškození a k rozsahu poškození, přičemž od částky vyjadřující náklady na opravu věci musí být odečtena částka odpovídající zhodnocení vozidla jeho opravou oproti původnímu stavu.

³⁸ Srov. Vašíček, M., Dvořák, D., K pojmu skutečné škody na věci použité a opotřebené, Právní rozhledy, 2003 č. 11, Nakladatelství C.H.Beck

*k nepřírozené separaci poškozených věcí na součástky, kdy je zvlášť a izolovaně oceněna každá jednotlivá součástka a z oceněných opravených či vyměněných součástí je pak (právně) smontována zpět poškozená věc.*³⁹ I zde z jejich pohledu chybí komplexnější pohled soudů na věc, kdy je opomíjena struktura poškozené věci. Tak například je nepochybné, že ačkoliv dojde výměnou staršího, poškozeného nárazníku za nový na lehce užívaném automobilu v důsledku škodní události ke zvýšení ceny samotného nárazníku, skutečná (tržní) hodnota havarovaného vozu jako celku je výrazně nižší.

S některými výše uvedenými názory nelze než souhlasit, ať už jde o skutečnost, že výše škody na věci by měla být určována dle hodnoty poškozené věci a věcí k opravě použitých, nikoliv dle hodnoty, kterou by v konkrétně určené době měla nepoškozená věc nově nabytá a dále pak s názorem, že škodu na věci, jakožto jedné z forem skutečné škody, bychom měli chápat v širších souvislostech, v kontextu celkové škody vzniklé na straně poškozeného i z pohledu důsledků škodní události dotýkající se části majetku poškozeného k jeho celkové hodnotě. Nelze však plně souhlasit s námitkami, že je zasahováno do autonomie vůle poškozeného tím, že je mu v některých případech nařizováno v případě opravy věci na svůj náklad zhodnotit svou věc a tím jinak naložit se svými volnými finančními prostředky. Ačkoliv již výše uvedené rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR sp. zn. R 55/71 definuje skutečnou škodu jako škodu, která znamená zmenšení majetkového stavu poškozeného oproti stavu před škodní událostí a která představuje majetkové hodnoty, jež je třeba vynaložit k uvedení věci do předešlého stavu, nelze takové pojetí chápat tím způsobem, že poškozený musí z peněz mu poskytnutých jako náhrada škody svou poškozenou věc do předešlého stavu skutečně uvést, a to i v kontextu primárního způsobu náhrady škody, kdy je v dnešní právní úpravě preferována náhrada v penězích, přičemž nic nebrání poškozenému, pokud je to možné a obvyklé, požádat náhradu škody uvedením v předešlý stav, kdy pak výše uvedené komplikace při reparaci věci dopadají na škůdce.

I v kontextu druhé věty třetího odstavce § 368 ObchZ⁴⁰ týkajícího se náhrady skutečné škody na věci a vzhledem k výše uvedenému bych pak obecně formuloval škodou na věci jako rozdíl reálné hodnoty majetkového stavu poškozeného před škodní

³⁹ Tamtéž

⁴⁰ Pro náhradu (skutečné škody na věci – pozn. autora) je rozhodující snížení hodnoty věci s přihlédnutím k cenovým poměrům v době vzniku škody na věci.

událostí a reálnou hodnotou majetkového stavu poškozeného po škodní události, případně v době, kdy o náhradě škody bude rozhodovat soud.

3.2.5. Omezení nebo ztráta majetkových práv

Skutečná škoda nemusí poškozenému vzniknout pouze na věci. Vzhledem k ustanovení § 118 ObčZ jsou předmětem občanskoprávních vztahů, pokud to jejich povaha připouští, i práva a jiné majetkové hodnoty, přičemž v § 6 ObchZ je majetek chápán jako souhrn věcí, pohledávek, jiných práv a penězi ocenitelných jiných hodnot. Oba výčty jsou si velmi podobné, úprava obchodního zákoníku je zpřesněna v rovině práv a pohledávek. Pokud jde o škodu na výše uvedených majetkových právech, bude se převážně vyskytovat ve formě ušlého zisku, a to z pojmového požadavku pohledávek jako takových, kde jejich předmětem je plnění do budoucna či v budoucnu, kdy škodní událostí k tomuto plnění nedošlo, případně nedojde. To ovšem nevylučuje vznik škody ve formě škody skutečné, kdy nedojde ke ztrátě možnosti v důsledku škodní události na dlužníkovi pohledávku vymáhat, ale majetkové práva zanikne.

3.2.6. Náklady vynaložené v důsledku porušení povinnosti druhou stranou

Obchodní zákoník v § 380 považuje za škodu též újmu, která poškozené straně vznikla tím, že musela vynaložit náklady v důsledku porušení povinnosti druhé strany. Tato škoda (účelně vynaložené náklady) nevzniká okamžikem zničení, ztráty, poškození či znehodnocení věci, ale až následně v momentu, kdy je poškozený nucen tyto náklady vynaložit kvůli protiprávnímu jednání škůdce, přičemž nebýt škodní události, tyto náklady by hradit nemusel.

Typickými případy takové škody budou náklady na odstranění zničené věci, její opravu a náklady na dopravení poškození věci do místa opravy, náklady spojené s vrácením zboží při odstoupení od smlouvy nebo náklady na zaplacení smluvní pokuty smluvnímu partnerovi za porušení povinnosti nesplněné v důsledku protiprávního jednání škůdce. Zde je nutno zmínit rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo

986/2001, které v právní větě uvádí, že „ *Dokud dlužník nezaplatil dlužnou částku svému věřiteli, nemůže úspěšně uplatnit nárok na její náhradu z titulu odpovědnosti třetí osoby za škodu, neboť škoda mu zatím nevznikla. Samotná existence pohledávky věřitele vůči dlužníku ani soudní rozhodnutí o povinnosti dlužníka zaplatit dluh není totiž skutečnou škodou ani ušlým ziskem.*“⁴¹ Účelně vynaložené náklady se stávají škodou teprve okamžikem jejich účelného vynaložení. Pokud tedy poškozená strana žádné tyto náklady nevynaloží, nemůže požadovat jejich náhradu.

Důkazní břemeno pak nejen co do vzniku těchto nákladů, ale vztahu příčinné souvislosti jejich vynaložení a protiprávního jednání škůdce a zejména i co do nutnosti jejich vynaložení, tedy jejich účelnosti, nese poškozený. Hranice této účelnosti je pak na posouzení soudů. Obecně se dá říci, že se nehradí náklady zbytečně vynaložené nebo takové, které mohli být činností poškozeného odvráceny, případně uspořeny, ani náklady, které vedou z rozšíření majetkového stavu poškozeného.

3.2.7. Marně vynaložené náklady

Marně vynaloženými náklady rozumíme náklady, které byly vynaloženy vždy již před škodní událostí a v příčinné souvislosti s ní došlo k jejich znehodnocení. Příkladem lze uvést náklady na vytvoření projektové dokumentace, mzdové nároky zaměstnanců v případě, kdy škodní událost zavinila přerušení výroby, náklady na reklamní činnost, ale i již zaplacená dovolená a podobně. Tyto náklady poškozená strana uhradila již před škodní událostí v zájmu svých majetkových práv. Teprve v důsledku protiprávního jednání škůdce ztrácí z těchto práv oprávněná strana možnost jich využívat a náklady na jejich vynaložení se stávají skutečnou škodou. Dochází tak k přeměně právního nazírání na ně bez jakékoliv změny jejich podstaty. I v tomto případě existuje relativně bohatá judikatura⁴² napomáhající orientovat se v tom, co za tyto náklady považovat a co již nikoliv. Zde uvedu pouze jeden příklad, kde vynaložené náklady nelze považovat za škodu, a to z důvodu nedostatečné příčinné souvislosti mezi

⁴¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 2. 2003, sp. zn. 25 Cdo 986/2001, www.nsoud.cz

⁴² Např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 6. 2006, sp. zn. 25 Cdo 453/2005 nebo rozhodnutí téhož soudu ze dne 24. 4. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1807/2001, www.nsoud.cz

protiprávním jednáním škůdce a vznikem škody. Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí sp. zn. 25 Cdo 861/2006 uvádí, že „Náklady vynaložené na zaplacení provize realitní kanceláři za zprostředkování příležitosti k uzavření nájemní smlouvy se nestaly zbytečně vynaloženými, i když se následně práva a povinnosti z uzavřené nájemní smlouvy nerealizovaly.“⁴³ Nedostatek kauzálního nexu zdůvodnil tím, že v tomto případě „...odvolací soud vyloučil příčinnou souvislost mezi tvrzeným porušením právní povinnosti žalované (nepředáním bytu) a vznikem škody na straně žalobce (úbytkem majetku v důsledku úhrady provize realitní kanceláři) tím, že žalovaná částka byla uhrazena jen proto, že žalobce byl dlužníkem z mandátní smlouvy ze dne 28.5.2002, která však nebyla uzavřena proto (z hlediska příčiny a následku), že žalovaná jednala protiprávně v rozporu s nájemní smlouvou ze dne 5.8.2001, neboť k plnění z mandátní smlouvy ze dne 28.5.2002 došlo ještě před tvrzeným protiprávním jednáním žalované.“⁴⁴ Ačkoliv žalobce na tuto věc jistě setrvává v opačném názoru, nelze se s výrokem soudu jinak než ztotožnit, neboť účel vynaložených prostředků byl splněn v rámci splnění povinností z uvedené mandátní smlouvy. Příčinnou souvislost nelze v těchto případech rozšiřovat jen z důvodu, že v konečném důsledku nemělo pro žalobce vynaložení těchto nákladů žádný přínos.

3.3. Ušlý zisk

3.3.1. Ušlý zisk obecně

Pod ušlým ziskem (*lucrum cessans*) se obecně rozumí majetková újma spočívající v tom, že poškozená strana nedosáhne toho, čeho by, pokud by nenastala škodní událost, dosáhla. Rozumí se jím tedy majetková újma chápaná jako nedosažení zvětšení majetku poškozeného, přestože se toto zvětšení dalo s ohledem na pravidelný běh věci očekávat.⁴⁵ Podobně chápe ušlý zisk i judikatura, která stále vychází z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR R 55/1971, kde „Ušlý zisk je v podstatě ušlým majetkovým

⁴³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 4. 2008, sp. zn. 25 Cdo 861/2006, www.nsoud.cz

⁴⁴ tamtéž

⁴⁵ Srov. Plíva, S. Obchodní závazkové vztahy. 2. Vydání. Praha: ASPI 2009. s. 142. ISBN 978-80-7357-444-4

*prospěchem a spočívá v nenastalém zvětšení (rozmnožení) majetku poškozeného, které bylo možno – kdyby nebylo škodní události – důvodně očekávat s ohledem na pravidelný běh věcí.*⁴⁶

Výše uvedená obecná definice ušlého zisku je nadále obohacována, respektive konkretizována rozhodovací činností soudu v jednotlivých případech. Kupříkladu *„Charakter ušlého zisku má i majetková újma spočívající v tom, že závěti povolánému dědici se nedostalo pro vady závěti, které ji učinily neplatnou a které tak vedly k jiným dědickým poměrům. Takové osobě nepochybně ušel majetkový přínos v hodnotě dědictví, neboť tím, že dědictví nenabyla, nezvětšil se její majetkový stav, ačkoliv bylo možno důvodně očekávat, že smrtí zůstavitele k očekávanému majetkovému přírůstku dojde, pokud by závěť byla platná.*⁴⁷

V jiném rozhodnutí se uvádí, že *„Charakter ušlého zisku má proto i majetková újma spočívající v tom, že nedošlo ke sjednanému prodeji lisu, a žalobci ta ušel majetkový přínos v hodnotě smluvené kupní ceny, neboť tím, že lis se ziskem nepřevedl, nezvětšil se jeho majetkový stav, ačkoliv to bylo možno důvodně očekávat. ...U kupní smlouvy se zásadně předpokládá zaplacení adekvátní ceny, takže ušlý zisk může představovat rozdíl mezi hodnotou věci a výhodnou kupní cenou.*⁴⁸ Majetková újma způsobená tím, že škodná událost zasáhla do průběhu děje vedoucímu k určitému zisku, se ovšem odškodňuje pouze v tom případě, kdy k ní došlo v příčinné souvislosti se škodní událostí. Tvrzení poškozeného o tom, že došlo ke zmaření jím zamýšleného podnikatelského záměru ke vzniku škody formou ušlého zisku, nepostačuje. V těchto případech je nutno prokázat zajištění předpokladů pro tzv. pravidelný běh věcí. Pokud je nutno splnění určitých podmínek (stavební povolení, licence a podobně) pro provozování výtěžné činnosti a případně poté i dosažení zisku, je nutno prokázat, že nebýt škodní události, existovala zde reálná možnost jejich dosažení.⁴⁹

Vedle škody skutečné se jedná o druhou formu hmotné škody. Obě tyto formy se mohou kumulovat a existence, případně neexistence jedné z nich není podmínkou

⁴⁶ Srov. Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR vydané dne 18. 11. 1970 pod č. Rc 55/71 (Cpj 87/70), Sb. NS 71, 7:339, ASPI

⁴⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1294/2001, www.nsoud.cz

⁴⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 5. 2010, sp. zn. 25 Cdo 902/2008, www.nsoud.cz

⁴⁹ Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 3. 2004, sp. zn. 25 Cdo 142/2004, www.nsoud.cz

vzniku a uplatnění formy druhé, jsou tedy rovnocenné a vzájemně nezávislé.⁵⁰ Rovněž i ušlý zisk se hradí v plném rozsahu. Vedle prokázání obecných podmínek vzniku odpovědnosti za škodu (vznik škody, protiprávnost jednání škůdce, příčinné souvislosti mezi protiprávností a ušlým ziskem, neexistencí liberačních důvodů a konečně předvídatelnosti konkrétní škody škůdcem) je třeba jej vyčíslit.

3.3.2. Stanovení výše ušlého zisku

Prokázání samotné výše ušlého zisku je velmi složitou otázkou, kdy je nutno přesně oddělit vliv škodní události od ostatních událostí a skutečností, aby nedocházelo k jejímu zkreslení. Judikatura nabízí několik příkladů, jak výši ušlého zisku určit. V rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 2. 2010 lze nalézt obecně platnou formuli, kde „*Pro výši ušlého zisku je určující, jakého majetkového prospěchu, k němuž mělo reálně dojít, zabránilo jednání škůdce, jinak řečeno, o jaký reálně dosažitelný, nikoliv hypotetický, prospěch poškozený přišel. Je tedy nutno vycházet z částky, kterou v předmětném za obvyklých podmínek poškozený získal s přihlédnutím k nákladům vynaloženým na dosažení tohoto zisku, popř. k nákladům na dosažení tohoto zisku potřebným.*“⁵¹ Tuto obecnou definici lze pak v obměnách spatřovat i v jiných rozhodnutích. Jako příklad uvádím rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci ušlého zisku v podobě ztráty za pronájem nemovitostí, které uvádí, že „...výše náhrady se odvíjí od částky, kterou by v předmětném období poškozený za obvyklých okolností v daném místě získal na nájemném podle běžných poměrů odpovídající platné nájemné smlouvy, od níž je třeba odečíst částku, kterou by musel na dosažení tohoto zisku vynaložit...žalobci musí tedy z hlediska vzniku škody a její výše tvrdit a prokazovat, že v předmětném období hodlali a měli zároveň reálnou možnost tyto prostory za určitou částku pronajmout a že by se tak při normálním běhu událostí stalo, jestliže by jim v tom nezabránilo protiprávní jednání žalovaných.“⁵²

⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 1996, sp. zn. II Odon 15/96, Právní rozhledy, ročník 1996, č. 4, s. 169

⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 2. 2010, sp. zn. 23 Cdo 1069/2008, www.nsoud.cz

⁵² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 2. 2010, sp. zn. 23 Cdo 1069/2008, www.nsoud.cz

3.3.3. Abstraktní ušlý zisk

Výše uvedené se týkalo skutečného ušlého zisku. Vedle něho zákonodárce v § 381 ObchZ připustil další možnost náhrady ušlého zisku, kdy stanovil, že místo skutečně ušlého zisku může poškozená strana požadovat náhradu zisku dosahovaného zpravidla v poctivém obchodním styku za podmínek obdobných podmínkám porušené smlouvy v okruhu podnikání, v němž podniká. Toto ustanovení je pak ještě rozšířeno pro oblast závazkových vztahů v mezinárodním obchodě prvním odstavcem § 737, dle kterého se při použití § 381 přihlíží k výši zisku zpravidla dosahovaného ve státu, kde oprávněná osoba sídlo nebo místo podnikání, případně bydliště. Jedná se tedy o zákonodárcem nabízenou alternativu⁵³ pro poškozenou stranu, aby místo vyčíslování skutečného ušlého zisku požadovala tento „tabulkový“ abstraktní ušlý zisk. Ačkoliv mělo být toto ustanovení poškozeným nápomocno v usnadnění vymáhání jim způsobené škody, praxe ukázala, že vzhledem k nastaveným zákonným podmínkám abstraktního ušlého zisku je důkazně jednodušší prokazovat a vymáhat skutečný ušlý zisk.⁵⁴

Z obsahu § 381 ObchZ lze vyvodit, že abstraktní ušlý zisk můžeme chápat jako zprůměrovanou ziskovost určitého okruhu podnikání, v němž poškozený podnikatel působil, případně plánoval působit, a toto mu bylo v důsledku škodní události znemožněno. Abychom mohli ovšem o abstraktním ušlém zisku hovořit, je třeba splnit vedle obecných podmínek pro vznik odpovědnosti za škodu několik dalších zákonných podmínek.⁵⁵ Jednak musí jít o zisk dosahovaný zpravidla, tedy o zisk s určitou delší

⁵³ Existují však i opačné názory, které tvrdí, že mezi abstraktním a skutečným ušlým ziskem nemá poškozený právo volby, nýbrž že abstraktní ušlý zisk je podpůrnou metodou určením výše ušlého zisku, a to v případě, kdy skutečný ušlý zisk nelze vyčísřit. Pokud tak učinit lze, nepřichází dle tohoto názoru abstraktní ušlý zisk vůbec v úvahu. Srov. BEJČEK, Josef, ELIAŠ, Karel, RABAN, Přemysl a kol. Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. 4.vyd. Praha: C. H. Beck 2007. s. 118. ISBN 978-80-7179-781-4

⁵⁴ Požadavky na jednoznačné prokázání kauzálního nexu a věrohodnosti abstraktního ušlého zisku jsou totiž velmi důkladně prozkoumávány buď objektivním odborným dobrozdáním, nebo nezpochybnitelným expertním odhadem, což je mimo jiné příčinou toho, že není znám případ, kdy by soud přisoudil náhradu škody dle § 381 ObchZ. Srov. BEJČEK, Josef, ELIAŠ, Karel, RABAN, Přemysl a kol. Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. 4.vyd. Praha: C. H. Beck 2007. s. 118. ISBN 978-80-7179-781-4

⁵⁵ Ty jsou pak, vzhledem k jejich kumulaci, hlavní příčinou nepraktičnosti tohoto ustanovení.

dobou trvání, průkazný co do výše a obvyklosti u většího počtu podnikatelů. Dále musí být dosahován v jasně určitém okruhu podnikání, kdy tyto okruhy nejsou nikde zákonem upraveny, tudíž určení jejich šíře bude pro poškozeného důkazně náročné, vzhledem k tomu, že škůdce může jakýkoliv poškozenou stranou navrhnutý okruh podnikání zpochybnit jakožto okruh od nedostatečně reprezentativního (prodej jednoho specifického náhradního dílu pro určitou značku automobilů) až po nadbytečně obširný (koupě a prodej zboží). Dále je požadována poctivost dosaženého zisku, tudíž od případného nárokovaného ušlého zisku by bylo nutno odečíst tu jeho část, která byla dosažena v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku. Nakonec musí být abstraktní ušlý zisk dosahován za obdobných podmínek, jaké byly stanoveny v rámci porušené smlouvy. Z tohoto plynou dva závěry. Náhradu abstraktního ušlého zisku je možno požadovat pouze v případě, že škodní událost spočívá v porušení smluvních podmínek, nelze tedy tuto formu náhrady škody uplatnit v případě škody vzniklé v příčinné souvislosti s porušením zákonných povinností a dále, že poškozený je povinen prokázat, že ostatní podnikatelé podnikající ve stejném okruhu podnikání uzavírají smlouvy s obdobnými smluvními podmínkami, což považuji za požadavek v mnoha případech za nesplnitelný, a to vzhledem k dravému konkurenčnímu prostředí panujícím v českém podnikatelském prostředí.⁵⁶

⁵⁶ Srov. BEJČEK, Josef, ELIAŠ, Karel, RABAN, Přemysl a kol. Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. 4.vyd. Praha: C. H. Beck 2007. s. 120. ISBN 978-80-7179-781-4

4. Limitace rozsahu povinnosti k náhradě škody

4.1. Úvodní vymezení problematiky

Samotná jednotná koncepce náhrady škody v obchodním zákoníku by byla pro praxi fakticky nepoužitelná vzhledem k různým tvrdostem, které by v jednotlivých případech vyvstávaly. Zejména rozsah nahrazované škody by v některých situacích, při aplikaci obecné úpravy, mohl nekorespondovat se skutečným stavem, respektive s rozumným vypořádáním právního stavu mezi škůdce a poškozeným, dále pak si určité situace vynucují pro svou jedinečnost zvláštní úpravu. Z tohoto důvodu obchodní zákoník obsahuje, případně umožňuje, určitá limitační ustanovení týkající se náhrady škody. Pro potřeby této práce je shrnu do několika množin, které podrobněji rozpracuji v této části. Jako první uvedu zvláštní zákonné limitační ustanovení obsažené v rámci obecné úpravy náhrady škody, dále se zaměřím na smluvní limitaci náhrady škody a její přípustnost, dále rozeberu zvláštní právní úpravy u jednotlivých smluvních typů v rámci obchodně závazkových vztahů, posléze nastíním pozitivně právní situaci u náhrady škody dle ustanovení v části první a druhé obchodního zákoníku a nakonec provedu malý exkurs do problematiky oblasti střetu náhrady škody s dalšími právními instituty.

4.2. Zákonná limitace rozsahu povinnosti k náhradě škody

4.2.1. Úvodní vymezení problematiky

Obchodní zákoník v rámci své obecné úpravy náhrady škody v §§ 373 a násl. obsahuje několik ustanovení, které se přímo dotýkají rozsahu povinnosti k náhradě škody. Jde o část § 379 ObchZ vyjadřující se k předvídatelnosti vzniklé škody škůdce a dále pak o soubor paragrafů, které v různé míře odkazují na jednání poškozené strany,

ať už jde o § 376 obsahující úpravu pro případ, kdy škodu spoluzpůsobí poškozený, § 382 ohledně situace, kdy poškozený nesplní určitou povinnost korelující se způsobenou škodou, § 383 týkající se solidární odpovědnosti několika osob, § 384 upravující povinnost k odvrácení škody a situaci vyplývající z nesplnění této povinnosti a nakonec § 385 týkající se důsledků odstoupení poškozené od smlouvy v důsledku protiprávního jednání škůdce.

4.2.2. Předvídatelnost

Obchodní zákoník obsahuje ve svém § 379 ustanovení týkající se náhrady nepředvídatelné škody. Stanoví, že se nenahrazuje škoda, jež převyšuje škodu, kterou v době vzniku závazkového vztahu povinná strana jako možný důsledek porušení své povinnosti předvíдалa nebo kterou bylo možno předvídat s přihlédnutím ke skutečností, jež v uvedené době povinná strana znala nebo měla znát při obvyklé péči. Požadavek na předvídatelnost škody nelze chápat jako jednu z podmínek vzniku odpovědnosti za škodu, nýbrž jako limitující faktor pro rozsah případné povinnosti k náhradě škody.

Ustanovení § 379 ObchZ je dispozitivního charakteru, tudíž je umožněno smluvně odlišně upravit podmínky mezi kontraktujícími stranami. Tato dispozitivnost je však limitována obecnými požadavky na soulad se zásadami poctivého obchodního styku a dobrými mravy, jak judikoval Nejvyšší soud ČR, když uvedl, že *„Právní úprava závazkových vztahů vychází ze smluvní volnosti. Strany si mohou své vzájemné vztahy upravit tak, jak to odpovídá jejich souhlasné vůli, podle svých potřeb. Tato zásada neznamena absolutní volnost... takové ujednání ve smlouvě musí být podrobena zkoumání, zda na jeho základě není výkon práva v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku ve smyslu § 265 obch. zák., popřípadě zda toto ujednání se nepřičítá dobrým mravům (§ 39 obč. zák.).“*⁵⁷ Vedle této limitace smluvní volnosti je třeba uvést i omezení zakazující zhoršení právního postavení smluvní strany, pokud jde o osobu, která nepodniká, obsažené v § 262 odst. 1 ObchZ, ustanovení na ochranu spotřebitelů dle čtvrtého odstavce téhož paragrafu a zejména pak zákaz takových dohod, které by

⁵⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 4. 2007, sp. zn. 32 Odo 235/2006, www.nsoud.cz

obcházel zákaz vzdání se nároku na náhradu škody před porušením povinnosti obsažený v § 386 ObchZ.⁵⁸

Zákonnou definici předvídatelnosti zpřesňuje i judikatura Nejvyššího soudu, který předvídatelnost obecně definoval ve svém rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 2001/1999, kde mimo jiné uvedl, že „*Při interpretaci jednotlivých ustanovení zákona je třeba používat nejen výklad gramatický..., ale i výklad systematický a logický. ...Přitom za nepředvídatelnou škodu je třeba považovat takovou škodu, jejíž vznik nemohla tato osoba předvídat s přihlédnutím ke všem skutečnostem, které znala nebo měla při obvyklé péči znát v době vzniku závazkového vztahu a právem se tedy domnívala, že z porušení povinnosti, kterého se dopustila, taková škoda vzniknout nemůže.*“⁵⁹ Tímto rozhodnutím odmítl Nejvyšší soud názor odvolacího soudu, že „...*jestliže povinná strana předvíдалa nebo mohla předvídat, že v důsledku jejího prodlení ... vznikne škoda nejméně v žalované výši z jakéhokoli právního důvodu, je povinna hradit i škodu, která vznikla z jiného právního důvodu, jehož naplnění předvídat nemohla.*“⁶⁰ čímž vnesl právní jistotu do obchodně závazkových vztahů, kdy v podstatě odmítl odpovědnost škůdce za škodu z jakéhokoliv právního důvodu, „limitovanou“ pouze výší jakékoliv předvídatelné škody.

Při samotném posuzování předvídatelnosti škody se uplatňuje hledisko subjektivní a objektivní.

Subjektivní hledisko předvídatelnosti spočívá v tom, že si povinná strana v době vzniku závazkového vztahu (většinou půjde o okamžik uzavření smlouvy) jako možný následek porušení své povinnosti vznik škody uvědomovala. Toto uvědomění si zpravidla vychází z upozornění druhé smluvní strany o možném vzniku případné škody. I z hlediska právní jistoty je pro obě smluvní strany pak výhodnější situace, kdy si rozsah předvídatelnosti škody upraví ve smlouvě a předejdou tím sporům v případě nesplnění smluvní povinnosti jednou z nich.

Objektivním hlediskem je pak povědomí povinné strany o hrozbě škody, tedy zda vznik škody mohla předvídat vzhledem ke skutečnostem, jež době vzniku závazku (stejně jako u subjektivního hlediska zejména v okamžiku uzavření smlouvy) znala

⁵⁸ Podrobněji se této problematice budu věnovat v příslušné kapitole.

⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 2. 2000, sp. zn. 29 Cdo 2001/1999, www.nsoud.cz

⁶⁰ Tamtéž

nebo při obvyklé péči znát měla. Kritéria, která jsou v rozhodovací praxi soudů kladena na povinnou stranu, ze zásady podnikatele, jsou přiměřeně vysoká vzhledem k tomu, že se jedná o profesionála v rámci své podnikatelské činnosti a že tuto činnost provozuje s vědomím podnikatelského rizika. Toto objektivní riziko se uplatňuje v případech, kdy není prokázáno splnění subjektivního hlediska.⁶¹

K objektivnímu kritériu předvídatelnosti se vyjádřil i Nejvyšší soud, kdy její hranici v oblasti sjednávání smluvní pokuty určil ve svém rozhodnutí ze dne 21.10.2008 tak, že „Škoda spočívající v zaplacení smluvní pokuty zhotovitelem, není ve vztahu k jeho subdodavateli ve smyslu ustanovení § 379 obch. zák. předvídatelná, pokud byla tato smluvní pokuta sjednána až po uzavření subdodavatelské smlouvy, přičemž subdodavateli byla při uzavírání smlouvy předána smlouva mezi zhotovitelem a objednatelům neobsahující ujednání o smluvní pokutě.“⁶²

Vzhledem k nastavení požadovaných objektivně kritérií je limitace náhrady škody prostřednictvím její předvídatelnosti faktorem, který při zachování teoretického nároku poškozeného na náhradu škody tlumí případné dopady nepředpokladatelných situací na škůdce a oboustranně umožňuje vstupovat těmto budoucím smluvním stranám do obchodních vztahů bez zbytečných obav plynoucích z nedostatku právní jistoty.

4.2.3. Vliv poškozeného na rozsah povinnosti k náhradě škody

Rozsah povinnosti k náhradě škody může být ovlivněn i jednáním na straně poškozeného, které je kauzálně spjato se škodní událostí. V § 376 ObchZ se uvádí, že poškozená strana nemá nárok na náhradu škody, pokud nesplnění povinností povinné strany bylo způsobeno jednáním poškozené strany nebo nedostatkem součinnosti, ke které byla poškozená strana povinna. Z dikce tohoto ustanovení vyplývá, že za splnění jím kladených podmínek je náhrada škody vyloučena až v plném rozsahu. Podmínkami

⁶¹ Srov. JUDr. František Faldyna, CSc. a kolektiv. Meritum – obchodní právo. 2. akt. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2010. s. 722 a násl. ISBN 978-80-7357-577-9

⁶² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 10. 2008, sp. zn. 32 Cdo 2843/2008, www.nsoud.cz

je nutno rozumět jednání poškozené strany, které je v přímé příčinné souvislosti s nesplněním povinnosti povinnou stranou. Tyto situace, tedy na sebe navazující řetězení porušování smluvních či zákonných povinností, jsou v praxi relativně častým jevem a bylo by evidentně nespravedlivé, kdyby v důsledku nesplnění povinnosti (konáním či nekonáním) druhé strany byla první strana povinna nahrazovat škodu vzniklou při z primárního porušení povinnosti vyplývajícího porušení povinnosti. Jedná se o kogentní ustanovení, smluvní strany si tedy nemohou jiné řešení těchto situací.

V § 382 ObchZ je aplikován na případy, kdy byla část škody způsobena poškozenou stranou nesplněním její povinnosti stanovené právními předpisy vydanými za účelem předcházení vzniku škody nebo omezení jejího rozsahu. V těchto případech nemá poškozená strana nárok na náhradu této části škody. Toto ustanovení vychází z principu obecné prevenční povinnosti nikomu neškodit, jakožto jedné ze základních zásad soukromého práva, ale dopadá i na jednotlivé právní úpravy předcházení vzniku škod a omezení jejich rozsahu v dílčích oblastech (např. v předpisech týkajících se ochrany zdraví a ochrany životního prostředí). Proto, aby poškozený neměl nárok na náhradu části škody, respektive aby příslušnou část škody nesl on sám, musí být prokázán kauzální nexus mezi porušením jeho právní povinnosti a vznikem škody.

Úpravu solidární odpovědnosti škůdců nalezneme v § 383 ObchZ. Nahrazování škody v tomto případě je možno rozdělit do dvou kroků, respektive je možné, že dojde k situaci, kdy bude třeba užít i druhý krok. Nejprve je zde stanovena povinnost několika solidárně zavázaných osob k náhradě škody, jsou tyto povinny škodu nahradit společně a nerozdílně. Poškozený má tedy právo požadovat náhradu škody po všech. Pokud mu jeden ze škůdců celou škodu uhradí, je toto uhrazení účinné vůči všem ostatním škůdcům a nárok poškozeného je plně uspokojen. V tento moment nastává prostor pro druhý krok, tedy vzájemné vypořádání mezi škůdci. Škůdce, který škodu uhradil, má právo regresu vůči ostatním, a to podle rozsahu odpovědnosti každého z nich zvlášť. Vzhledem k dispozitivnosti tohoto ustanovení je ovšem možné, aby si tyto osoby dohodli na jiném poměru vypořádání. Je možné dokonce i dohodnou jiný způsob vypořádání s poškozeným. Vždy však takováto dohoda bude vázat pouze její smluvní strany, nikoliv ostatní (ať už škůdce nebo poškozeného). Tento postup se ale neuplatní v situaci, kdy několik škůdců způsobí několik na sobě nezávislých škod. Každá takto

vzniklá škoda se posuzuje samostatně a každému škůdci vzniká odpovědnost k náhradě škody nezávislá od ostatních škůdců.

Odvracení již hrozící škody upravuje § 384 ObchZ. Osoba, které hrozí škoda, je povinna s přihlédnutím k okolnostem případu učinit opatření potřebné k odvracení škody nebo k jejímu zmírnění. Tato zasahovací povinnost je kogentní, stejně jako úprava náhrady škody z ní vyplývající, kdy případná povinná osoba není povinna hradit škodu, která vznikla tím, že poškozený svou zasahovací povinnost nesplnil. Pro další odstranění demotivačních prvků na straně osoby, jež hrozí škoda vyplývající z ztráty vlastních statků, je v druhém odstavci uvedeno, že náklady této osobě vzniklé při plnění své zasahovací povinnosti má povinnost nahradit povinná strana. Tím je dosaženo stavu, že neexistují překážky pro odvracení a zmírňování škod, a rovněž že nikdo není motivován, pokud se budeme pohybovat v legálním rámci, ke ztěžování tohoto jednání.

Konečně důsledky odstoupení poškozené strany při porušení smluvní povinnosti druhé strany od smlouvy nalezneme v § 385 ObchZ. V tomto případě nemá poškozená strana nárok na náhradu škody, která vznikla tím, že nevyužila včas možnosti uzavřít náhradní smlouvu k účelu, k němuž měla sloužit smlouva, od které tato strana odstoupila. Toto ustanovení lze chápat jako zvláštní případ spoluzpůsobení škody poškozeným dle § 376 ObchZ. Vychází se z toho, že každý racionálně uvažující podnikatel primárně využije možnosti uzavřít krycí či náhradní obchod pro minimalizaci svých ztrát a pokud tak neučiní, koná tak z vlastní vůle a vzdává se tak nároku na náhradu škody, která mu tímto počínáním může vzniknout. Naproti tomu je možno uvést, že tímto způsobem může být podnikatel nepřímo nucen, právě z důvodu minimalizace svých ztrát, k uzavření náhradního obchodu, který se může jevit z jeho pohledu jako nevýhodný, jen aby předešel případné ztrátě nároku na náhradu škody. Toto nepovažuji za relevantní námitku nepraktičnosti tohoto ustanovení, jelikož podnikatel může dle mého nárokovat rozdíl mezi hodnotou původního obchodu a náklady, které vynaloží v důsledku uzavření obchodu náhradního.

4.3. Smluvní limitaci rozsahu povinnosti k náhradě škody

4.3.1. Smluvní limitace obecně

Jedním z nejpalcivějších problémů současné právní úpravy týkající se náhrady škody je otázka přípustnosti smluvní limitace jejího rozsahu. Nalezneme názorové proudy od sebe diametrálně odlišné, kdy tyto všechny vycházejí jen z odlišně interpretovaného významu několika málo ustanovení. Tato jejich výkladová nejednoznačnost nevyhovuje nikomu a způsobuje značné potíže při jejich aplikaci na konkrétní případy.

Jasno do této věci nevnáší ani rozhodovací praxe českých soudů, kdy pokud se této problematiky dotknou, pak pouze okrajově⁶³ a základní otázky zůstanou nezodpovězeny, respektive stále ponechány k volné interpretační úvaze, ačkoliv se v některých rozhodnutích přiklání k jednomu z možných řešení.⁶⁴

Existují však i případy, kdy se soud jasně vyjádřil k předložené otázce. Nejvyšší soud ČR v rozsudku ze dne 31. 1. 2007 posuzoval otázku, kdy nájemce vozidla uzavře s pronajímatelem smlouvu, ve které se zaváže zaplatit pronajímateli určitou částku, ze které se pronajímatel v případě škodní události uspokojí.⁶⁵ Uvedl, že „Zavázal-li se pronajímatel pojistit pronajímané vozidlo s tím, že jeho případné nároky v souvislosti s poškozením či ztrátou vozu (odcizením) nebudou uspokojeny uplatněním nároku na náhradu škody vůči nájemci, nýbrž z částky, za kterou bylo nájemci „prodáno CDW“ označené jako „příplatek za případnou nehodu“ pokrývající „veškerou nebo část odpovědnosti za ztrátu, poškození nebo odcizení vozidla s výjimkou ztráty nebo poškození vozidla zapříčiněné schválně nebo pod vlivem alkoholu nebo drog,

⁶³ Srov. poznámku č. 17

⁶⁴ Jako příklad uvádím rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 32 Odo 1651/2005, kde je uvedeno, že „vzhledem k tomu, že se podle § 263 odst. 1 ObchZ jedná o kogentní ustanovení, je předmětné ujednání účastníků o omezení nároku žalované na náhradu škody způsobené porušením povinnosti žalobci, neplatné pro rozpor s tímto ustanovením...“ Existence odlišného právního názoru na věc si je soud vědom a bez podrobnějšího pohledu na věc se s ním vypořádává tím, že říká, že „tento závěr nemůže ovlivnit ani existence druhého názoru na limitaci náhrady škody v obchodních vztazích vycházející z dispozitivnosti ustanovení § 379 ObchZ upravující rozsah náhrady škody, podle něhož by byla možná jen dohoda o určitém omezení přiměřené okolnostem daného případu a obchodního vztahu při jejich hodnocení podle zásad poctivého obchodního styku.“

⁶⁵ Jde o takzvanou smluvní klausuli CDW – collision damage liver, zejména využívanou v rámci anglosaského práva, jejímž smyslem je zjednodušit odpovědnostní vztahy vznikající při poškození či ztrátě pronajímaného vozidla

neoprávněného a nedovoleného použití vozidla, nepravdivých informací“, nejde ze strany pronajímatele o neplatné vzdání se práva z odpovědnosti za škodu ve smyslu ustanovení § 574 odst. 2 obč. zák.“⁶⁶

Obchodní zákoník ve svém § 386 odst. 1 říká, že nároku na náhradu škody se nelze vzdát před porušením povinnosti, z něhož může škoda vzniknout. Toto ustanovení je nutno chápat jako *lex specialis* k obecné úpravě obsažené v občanském zákoníku v § 574 odst. 2, které stanoví, že dohoda, kterou se někdo vzdává práv, jež mohou v budoucnosti teprve vzniknout, je neplatná. Obě tato ustanovení jsou kogentního charakteru, občanskoprávní úprava na základě ustanovení § 2 odst. 3 ObčZ, úprava v obchodním právu pak vzhledem k § 263 ObchZ, kde je § 386 ObchZ výslovně uveden jako norma, od které se strany nemohou odchýlit. Naproti tomu v dispozitivním ustanovení § 379 ObchZ postihující otázku náhrady škody obecně je uvedeno, že nestanoví-li obchodní zákoník jinak, nahrazuje se skutečná škoda a ušlý zisk. Také tento paragraf je speciální k úpravě občanského zákoníku, ovšem pokud jde o vzájemný vztah obecnosti a speciality mezi §§ 379 a 386 ObchZ, existují i zde protichůdné názory.⁶⁷

Samotná formulace § 386 se dá považovat za nešikovnou. Josef Šilhán⁶⁸ uvádí hned několik důvodů. Zaprvé pojem „nárok na náhradu škody“, jenž je odlišný od pojmu „práva“ v občanském zákoníku, je těžko uvažovatelný v situaci, kdy ještě nedošlo k porušení právní povinnosti a tedy i ke vzniku škody. Další otázky vyvolává časové kritérium, které je postaveno na objektivním principu. Pokud se poškozený může nároku na náhradu škody vzdát po porušení povinnosti, může se tak stát, aniž by o tomto porušení věděl, tedy zatímco z jeho pohledu se bude jednat o vzdání se protiprávní, objektivně bude vše v pořádku a v souladu s právem. Nejsložitější otázkou pak zůstává problém s výkladem obsahu pojmu vzdání se. Vzdáním se může rozumět totiž jak pouze vzdání se nároku jako celku, tak i vzdání se části nároku, čímž fakticky dochází k omezení jeho původního rozsahu. Existují zastánci vertikální relace těchto pojmu, tedy že omezení nároku je podmnožinou celkového vzdání se, a zastánci

⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 25 Cdo 2855/2004, www.nsoud.cz

⁶⁷ Jeden či druhý pohled je pak využíván jako podpůrný argument pro možnost respektive nemožnost smluvní limitace náhrady škody.

⁶⁸ Srov. ŠILHAN, Josef. Náhrada škody v obchodních vztazích a možnosti její smluvní limitace. 1.vyd. Praha: C. H. Beck 2007. s. 24-26. ISBN 978-80-7179-729-6.

horizontální vztahu, vidící ve vzdání se a omezení (částečném vzdání se) nároku dvě navzájem se vylučující alternativy.

4.3.2. Interpretační přístupy k pojmu „vzdání se“ a jeho přípustnost

Jak jsem již výše nastínil, existují v rámci odborné právní veřejnosti dva hlavní názorové proudy na výklad kogentního ustanovení § 386 ObchZ. První z nich se přiklání k výkladu, že pokud vzdání se nároku může být úplné (vyloučení) nebo částečné (omezení), pak lze dojít k závěru, že kogentní § 386 ObchZ zakazuje obojí,⁶⁹ tudíž že lze užít logického postupu a maior ad minus a chápat tento paragraf jako zakazující „vzdání se“ nároku na náhradu škodu v jakémkoliv rozsahu, tedy i částečné. Druhý z nich pak trvá na možnosti smluvně omezit rozsah náhrady škody a zákazové ustanovení § 386 ObchZ chápou jako limitu, dle které je „vzdání se“ myšleno jako vyloučení nároku na náhradu škodu zcela.

Přístup zastávající přípustnost smluvní limitace z méně striktního výkladu § 386 ObchZ v návaznosti na dispozitivní § 379 ObchZ konstatuje, že pokud si strany vzhledem k dispozitivnosti § 379 mohou rozsah škody upravit jak zvýšením (jinou smluvní úpravou předvídatelnosti), tak snížením, jde tedy o normu autonomně upravující oblast rozsahu náhrady škody, pak existence kogentního ustanovení § 386 nemá na limitaci těchto smluvních ujednání v podstatě žádné důsledky.⁷⁰ Toto ustanovení pak upravuje nárok v té výši, v jaké byla smluvními stranami dohodnuta. Dohodnutí škody v minimální výši by bylo ovšem chápáno jako obcházení zákona.⁷¹

Pokud § 386 ObchZ něco zakazuje, pak je to vzdání se nároku na náhradu škody, respektive nepřipouští smluvní limitaci tohoto nároku. Naproti tomu smluvní limitace rozsahu náhrady škody je v kontextu dispozitivnosti § 379 ObchZ přípustná.

⁶⁹ Bejček, J. Nad interpretačními úskalími odpovědnosti za škodu v obchodních vztazích. *Právní rozhledy*, 2000, č. 9, s. 371 - 422

⁷⁰ Srov. Salačová, M. Vzdání se práva, které může v budoucnu teprve vzniknout. *Právo a podnikání*, 1996, č. 12, s. 25, podobně Horáček, V. Omezení odpovědnosti za škodu v obchodních vztazích. *Právo a podnikání*, 1997, č. 12, s. 25

⁷¹ Srov. Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 13. vydání. Praha: C. H. Beck 2010. s. 1117. ISBN 978-80-7400-354-7

Dalším argumentem spočívá v existenci institutu smluvní pokuty. Pokud je výše smluvní pokuty adekvátně sjednána, má co do výše přípustné náhrady podobné účinky jako smluvní ujednání limitující rozsah náhrady škody.⁷²

Významný je i pohled hospodářský. V rámci určité skupiny obchodních vztahů je vzhledem k jejich rizikovosti (výzkumné práce, prototypy, dodávky nové technologie, dodávky investičních celků, stavby na klíč a podobně) pro smluvní strany výhodné dojednat si před případnými plněními zpřesnění rozsahu jejich případných budoucích požadavků a závazků, zejména pokud jde takové jednání, kde je potencionálně reálný vznik škody z nestandardního plnění.⁷³ Díky těmto ujednáním, která předběžně vyjasní případné ztráty a přínosy, pak podnikatelé kontraktují i v případech, které by jinak kvůli vysokému podnikatelskému riziku a nejasnosti nepovažovali za bezpečné. Podstatné je, že tato smluvní ujednání jsou výhodná pro obě smluvní strany. Pokud by tak nebylo, limitaci náhrady škody by si nesjednaly a vztahy mezi nimi by se řídily zákonnou úpravou. Striktní výklad § 386 ObchZ by tím, že by stavěl absolutní překážku smluvní limitaci náhrady škody, byl příliš svazující a pro takovouto interpretaci nenajdeme dostatek ospravedlňujících důvodů. Je-li zde prostor pro výklad liberálnější, který umožní za užití obecných korektivů eliminaci nepřijatelných praktických dopadů v celé šíři, je praktické se přiklonit k tomuto výkladu.⁷⁴

Zastánci druhé strany pak vidí argumenty první strany jako účelné a praktické. Dle nich je dikce § 386 ObchZ jasná. Pod pojmem „vzdání se“ spatřují i jakékoliv omezení nároku na náhradu škody, respektive částečné vzdání se tohoto nároku. Jakákoliv jiná interpretace pak jen z praktických důvodů pomíjí zákonnou normu a obecné principy práva jako takového, kdy například hovořit o částečném vzdání se nároku, jakožto vlastnosti práva, která buď u daného práva figuruje, nebo nikoliv, je z teoretického hlediska velmi obtížné. Nepřípustnost smluvní limitace vyvozují i z kogentního charakteru tohoto ustanovení, které je z jejich pohledu speciálním k obecné dispozitivní úpravě § 379 ObchZ upravující rozsah náhrady škody jen

⁷² Blíže k smluvní pokutě v příslušné kapitole.

⁷³ Srov. ŠILHAN, Josef. Náhrada škody v obchodních vztazích a možnosti její smluvní limitace. 1.vyd. Praha. C. H. Beck 2007. s. 24-26. ISBN 978-80-7179-729-6.

⁷⁴ Srov. Šilhán, J. Formy smluvní limitace náhrady škody v obchodních vztazích, Bulletin advokacie 2006, č. 7 – 8, s. 41 - 45

podpůrně. § 386 ObchZ má tedy aplikační přednost a možnost jiné smluvní úpravy podle § 379 omezuje.⁷⁵

V případech, kdy by byla dohodnuta smluvní limitace na minimální, případně symbolické, úrovni, by se toto omezení fakticky rovnalo zřeknutí se práva, které je neplatné. Právě pro tyto případy existuje dle zastánců tohoto názorového proudu § 386 ObchZ, který brání vzniku právní nejistoty okolo platnosti či neplatnosti takovýchto dohod.

Hospodářským argumentem této strany je pak logicky ochrana ekonomicky slabší smluvní strany.

Pokud bych měl dospět k vlastnímu názoru na tuto problematiku, je třeba zhodnotit argumenty obou stran. Nejsilnějšími argumenty proti spočívají v přísném výkladu § 386 a širším pojetí pojmu „vzdání se“ obsahující i „částečné vzdání se“. Argumenty pro smluvní limitaci je možno nalézt jak v obecných zásadách soukromého práva, jako princip smluvní svobody či ústavní premisy, že je dovoleno vše, co není zákonem zakázáno, tak v dvojkolejném výkladu pojmu „vzdání se“, kdy vedle možnosti úplného vzdání se paralelně existuje možnost omezení. Rovněž připouští-li zákon jinou úpravu rozsahu náhrady škody prostřednictvím dispozitivnosti ustanovení § 379 ObchZ, pak by extenzivní výklad § 386 ObchZ toto ustanovení činil zbytečným. I z tohoto důvodu se proto přikláním k názoru, že § 386 ObchZ je třeba vykládat tak, že se vztahuje pouze na úplné vzdání se práva, respektive nároku na náhradu škody. Hlavním argumentem pro tento výklad spatřuji v tom, že pokud lze ze zákonné úpravy vyčíst několik možných řešení, praxe i právní odborná veřejnost by se měla přiklonit k takovému, které umožňuje nejrozumnější a nejjednodušší aplikaci v reálném světě, přičemž tomuto odpovídá právě liberální pojetí § 386 ObchZ pro svoji praktičnost.

V návrhu nového občanského zákoníku⁷⁶ je výše nastíněný problém vyřešen tím, že pravidlo obsažené v § 574 odst. 2 ObčZ, tedy že jsou neplatné všechny dohody, kterými se někdo vzdává práva, která má vzniknout teprve v budoucnu, jakožto pravidlo typické pro socialistické právo, nebude nová právní úprava obsahovat. Mimo něj bude obsahovat ustanovení vylučující možnost poškozeného vzdát se předem práva na

⁷⁵ Srov. Bejček, J. Nad interpretačními úskalími odpovědnosti za škodu v obchodních vztazích, *Právní rozhledy*, 2000, č. 9, s. 371 - 422

⁷⁶ Srov. http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011.pdf

náhradu škody způsobené úmyslně, z hrubé nedbalosti, anebo jde-li o člověka a poškození jeho přirozených práv, ať již jednostranným prohlášením nebo na základě dohody s možným škůdcem.

5. Vztah náhrady škody k vybraným institutům závazkového práva

5.1. Úvodní vymezení problematiky

Vedle obecné úpravy náhrady škody v obchodním zákoníku a jednotlivých případech limitace jejího rozsahu přímo obsažených v rámci této úpravy obsahuje obchodní zákoník i další ustanovení týkající se omezení či vyloučení rozsahu povinnosti k náhradě škody. V této kapitole se zaměřím na několik vybraných institutů závazkového práva, které s náhradou škody výrazně souvisí. Jde o smluvní pokutu, úroky z prodlení a prodlení jako takové, odpovědnost za vady a závěrem promlčení.

5.2. Smluvní pokuta

Smluvní pokuta je jeden z institutů sloužících k zajištění závazku. Je svou povahou sankcí. Je jedním z nástrojů, sloužících k zajištění závazků v občanských i obchodních vztazích, jako nástroj prevence porušování smluvních vztahů a jako paušalizovaná náhrada škody vzniklé z takového porušení.⁷⁷ Pomocí smluvní pokuty lze krom jiného limitovat rozsah náhrady škody ještě před porušením povinnosti, a to bez výše uvedených teoretických potíží, které vyvstávají při smluvní limitaci rozsahu náhrady škody.

Obecnou úpravu smluvní pokuty nalezneme v občanském zákoníku v §§ 544 až 545. Vůči ní obsahuje obchodní zákoník úpravu speciální v §§ 300 až 302, která obsahuje několik odlišností od občanskoprávní úpravy, kterými se řídí obchodně závazkové vztahy. Obchodněprávní úprava je až na § 301 dispozitivní,⁷⁸ umožňuje tedy smluvním stranám jinou úpravu smluvní pokuty.

⁷⁷ Srov. Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck 2010. s. 961 a násl. ISBN 978-80-7400-354-7

⁷⁸ Toto ustanovení se do výčtu kogentních ustanovení dostalo na základě tzv. harmonizační novely, zákona č. 370/2000 Sb.)

Smluvní pokuta může být sjednána pouze písemně a rámci tohoto sjednání musí být určena výše pokuty, případně stanoven způsob jejího určení. Zde vyvstávají dva případné aplikační problémy. V praxi v některých případech docházelo k problémům v rozlišení mezi smluvní pokutou a úroky z prodlení. V rámci smlouvy mohou tyto dva instituty figurovat vedle sebe, proto je důležité, jakým způsobem bude výše smluvní škody určena, respektive určen způsob jejího určení. Hlavním důvodem pro přesné odlišení je skutečnost, že smluvní pokuta není na rozdíl od úroků z prodlení příslušenstvím pohledávky, a proto se v rámci vymáhání původní pohledávky stává součástí jistiny a i z ní v případě prodlení dlužníka běží úroky z prodlení. K tomu se vyjádřil Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 25. 7. 2007, když uvedl, že *„Úroky z prodlení (případně poplatek z prodlení) postihují prodlení s plněním peněžitého dluhu, a to procentní sazbou ze základu (z jistiny) v závislosti na délce doby prodlení. Úrok z prodlení se tedy vždy vztahuje na peněžité plnění a má vždy povahu opěťujícího se plnění. Oproti tomu smluvní pokuta (též konvenční či konvencionální pokuta) vykazuje odlišné obsahové znaky. Právní podstatou smluvní pokuty je povinnost zaplatit určitou částku v případě, že byla porušena smluvní povinnost, kterou si strany pro případ jejího porušení sjednaly. Z uvedeného porovnání se podává, že smluvní pokuta sice může být určena i procentní sazbou (ze stanoveného základu), obdobně jako úrok z prodlení, zpravidla však je určena pevnou částkou, i bez závislosti na plynutí času (tedy jednorázově) a obvykle tudíž nebývá opěťujícím se plněním.“*⁷⁹

Další problém nalezneme v otázce konkrétní výše smluvní pokuty, respektive jaká výše smluvní pokuty je ještě přípustná a jaká již nikoliv. Funkci obecného korektivu plní dobré mravy, přičemž posouzení souladu konkrétní smluvní pokuty s dobrými mravy bude vždy na individuálním posouzení příslušného soudu. V rámci občanskoprávní úpravy má soud dvě možnosti, jak rozhodnout. Buď shledá smluvní pokutu v souladu s dobrými mravy, nebo rozhodne, že její výše je v rozporu s dobrými mravy a ujednání o smluvní pokutě zruší jako celek pro jeho nezákonnost. V rámci obchodních vztahů přistupuje kogentní ustanovení § 301, které umožňuje soudu snížit nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu. Soud pak musí při úvaze o případném snížení přihlídnout k hodnotě a významu zajišťované povinnosti. Na rozdíl od obecné úpravy

⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 7. 2007, sp. zn. 32 Odo 612/2005, www.nsoud.cz

tedy obchodně právní varianta umožňuje při zachování zájmu smluvní stran na ujednání smluvní pokuty zmírnit případné tvrdosti vyplývající z její nepřiměřené výše. Přestože přiměřenost bude posuzována v každém případě zvlášť, ustálila se judikatura Nejvyššího soudu ČR tak, že poskytuje nezávazné vodítko pro stanovení „průměrné“ přiměřené výše smluvní pokuty, kdy například v rozhodnutí ze dne ze dne 30. 5. 2007 uvádí, že *„Rozhodovací praxe Nejvyššího soudu České republiky se v otázce úměry této sankční povinnosti již ustálila. Zatímco smluvní pokuta sjednaná ve výši zhruba 0,5 % denně z dlužné částky je posuzována jako platné ujednání, které je v souladu s dobrými mravy, ujednání o smluvní pokutě ve výši 1 % denně je považováno za neplatný právní úkon, který se přičí dobrým mravům.“*⁸⁰

Jelikož smluvní pokuta funguje jako paušalizovaná náhrada škody, limitem pro snížení smluvní pokuty soudem je výše škody vzniklé do doby soudního rozhodnutí porušením smluvní povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta. K náhradě škody, která vznikne později, je poškozený oprávněn do výše smluvní pokuty dle obecné úpravy náhrady škody v obchodním zákoníku. Náhrady této škody se může poškozený domáhat do výše sjednané smluvní pokuty, a to i když byla soudem uznána za nepřiměřenou.⁸¹

Podstatou smluvní pokuty je závazek jedné, či obou smluvních stran, v případě, že poruší smluvní povinnost, zaplatit druhé straně tuto pokutu a to i v případě, kdy oprávněnému porušením povinnosti nevznikla žádná škoda. Konkrétně se ke vztahu smluvní pokuty a náhrady škody vyjadřuje § 545 odst. 2 ObčZ. Věřitel dle něj není oprávněn požadovat náhradu škody způsobené porušením povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta. V tomto případě tedy vystupuje smluvní pokuta jako paušalizovaná náhrada škody. Je na smluvních stranách, zda hodlají rizika s tím korelující podstoupit. Oba mohou na případném porušení povinnosti fakticky vydělat i prodělat, a to dle toho, zda škoda vzniklá porušením povinnosti je nižší či vyšší jak jimi ujednaná smluvní pokuta. Vzhledem k nejasné výši teoretické škody v budoucnosti tak půjde u obou o úvahu, zda jsou pro ně z ujednání o smluvní pokutě vyplývající rizika vhodná k podstoupení ve vztahu k očekávaným ziskům na druhé straně. Účastníkům je

⁸⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 2007, sp. zn. 33 Odo 438/2005, rovněž srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2006, sp. zn. 33 Odo 447/2005, www.nsoud.cz

⁸¹ Srov. Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck 2010. s. 1048. ISBN 978-80-7400-354-7

ovšem také umožněno, aby si v rámci ujednání o smluvní pokutě dohodli něco jiného. Jsou tak přípustná ujednání, že vedle smluvní pokuty je ten, kdo porušil smluvní povinnost, dále povinen uhradit náhradu škody vzniklé v souvislosti s tímto porušením povinnosti. Dle poslední věty výše uvedeného paragrafu je ovšem věřitel oprávněn domáhat se náhrady škody přesahující smluvní pokutu jen pokud je to mezi účastníky dohodnuto. V těchto případech je smluvní pokuta především sankcí za porušení smluvní povinnosti a jejím smyslem je zajištění motivace smluvních stran na řádném plnění jimi uzavřené smlouvy.

Specifik v obchodněprávní úpravě smluvní pokuty nalezneme, kromě již zmíněného moderačního práva soudu, několik. Jednak dispozitivní ustanovení § 301 ObchZ stanoví, že okolnosti vylučující odpovědnost (§ 374 ObchZ) nemají vliv na povinnost platit smluvní pokutu. Smluvní pokuta v obchodních vztazích je vybudována na objektivním principu, kdy je dlužník povinen smluvní pokutu zaplatit bez ohledu na jeho zavinění, na rozdíl od vztahů občanskoprávních⁸². Povinnost k zaplacení smluvní pokuty je z tohoto důvodu mnohem širší než povinnost k náhradě škody, nedohodnou-li si smluvní strany jinak. V § 302 ObchZ je stanoveno, že odstoupení od smlouvy se nedotýká nároku na zaplacení smluvní pokuty. Jde o výjimku v rámci akcesority smluvní pokuty jakožto zajišťovacího smluvního prostředku. Akcesorní smluvní pokuta sleduje osud hlavního závazku, je-li tedy ten neplatný od počátku, případně prohlášen za relativně neplatný, pak je neplatné i ujednání o smluvní pokutě. Tak tomu bude i v případě zániku závazku jeho splněním. Odstoupení od smlouvy však nemá na nárok na zaplacení smluvní pokuty žádný vliv, většina odstoupení od smlouvy je totiž zapříčiněna porušením smluvní povinnosti druhou stranou, tedy ze stejného důvodu, z jakého vzniká povinnost smluvní pokutu zaplatit. Rovněž i toto ustanovení je dispozitivní, je tedy možné tuto otázku upravit jinak.

Smluvní pokutu lze uvažovat jako nástroj k limitaci rozsahu náhrady škody. Kupříkladu J. Bejček zastává názor, že sjednání smluvní pokuty je obecně přijímáno jako zákonem výslovně připuštěná limitace náhrady škody prostřednictvím

⁸² § 545 odst. 3 – Nevyplývá-li z dohody něco jiného, není dlužník povinen smluvní pokutu zaplatit, jestliže porušení povinnosti nezavinil.

dispozitivních ustanovení o smluvní pokutě, kdy tuto funkci plní vhodně sjednaná výše smluvní pokuty v souladu s těmito ustanoveními.⁸³

Limitační působení smluvní pokuty vyplývá z ustanovení poslední věty § 545 odst. 2 ObčZ, dle kterého je věřitel oprávněn domáhat se náhrady škody přesahující smluvní pokutu, jen když je to mezi účastníky dohodnuto. Z tohoto důvodu smluvní pokuta automaticky limituje rozsah hrazené škody na základě zákonných dispozitivních ustanovení, kdy teprve jiná úprava účastníků může tuto limitaci vyloučit. Stačí tedy dostatečné ujednání o smluvní pokutě, ze které jasně vyplývá vůle uzavřít dohodu o smluvní pokutě, určení povinností, jejichž splnění je smluvní pokutou zajištěno a určitou výší smluvní pokuty nebo způsob určení této výše, a náhrada škody, není-li dohodnuto jinak, nemůže přesáhnout domluvenou smluvní pokutu.

Obecné meze pro limitaci náhrady škody platí ovšem i v tomto případě, proto nelze sjednat smluvní pokutu nepřiměřeně nízkou, a to pro rozpor s dobrými mravy, případně pro obcházení zákona.⁸⁴ Jiná situace nastává u škody způsobené úmyslně. V případech, kdy by někdo záměrně způsobil škodu a spoléhal na limitující působení smluvní pokuty, by pro zřejmý rozpor se zásadami poctivého obchodního styku dle kogentního § 265 ObchZ takovýto výkon práva zcela jistě nepožíval právní ochrany.⁸⁵

Jako náhrada za smluvní limitaci rozsahu náhrady škody funguje smluvní pokuta pouze částečně. Smluvní pokuta je při porušení povinnosti hrazena pokaždé, tedy i v případě, kdy škoda této částky nedosahuje. Zde je zřetelná paušalizace náhrady škody, nikoliv limitace rozsahu v případě jejího skutečného vzniku. Naproti tomu je ze stejného důvodu usnadněno vymáhání takto sjednané částky poškozeným, respektive oprávněným, pokud ke škodě nedošlo. Největší úskalí spočívá v nemožnosti odhadnout přesně adekvátní poměr mezi potencionálně hrozícími škodami a výší smluvní pokuty a její hrazení, není-li zákonná úprava smluvními stranami změněna, neodpovídá reálnému stavu.⁸⁶ To je vyváženo jasností tohoto institutu z pohledu interpretace soudů i právní veřejnosti, na rozdíl od smluvní limitace rozsahu náhrady škody, kdy existuje dostatek

⁸³ Bejček, J. Nad interpretačními úskalími odpovědnosti za škodu v obchodních vztazích, Právní rozhledy 2000, č. 9, s. 377

⁸⁴ Naopak nepřiměřeně vysoká smluvní pokuta může podléhat moderačnímu právu soudu.

⁸⁵ Srov. ŠILHAN, Josef. Náhrada škody v obchodních vztazích a možnosti její smluvní limitace. 1.vyd. Praha: C. H. Beck 2007. s. 78. ISBN 978-80-7179-729-6

⁸⁶ Srov. tamtéž

soudních rozhodnutí k této problematice i zažitá praxe veřejnosti v užívání ujednání o smluvní pokutě.

5.3. Prodlení

Do prodlení se dlužník dostane v tom okamžiku, kdy nesplní řádně a včas svůj závazek. Prodlení končí okamžikem poskytnutím řádného plnění, případně zaniknutím závazku jiným způsobem. Pokud je v prodlení věřitel, není možné prodlení dlužníka.

Věřitel je oprávněn po dlužníkovi požadovat náhradu škody dle obecné úpravy náhrady škody v obchodním zákoníku, pokud je v prodlení, a to náhradu škody vzniklé jak v souvislosti s tímto prodlením, tak náhradu jiné škody jemu dlužníkem způsobené.

Vztahem náhrady škody a úroků z prodlení se zabývá § 369 odst. 2 ObchZ. Stanoví, že věřitel má nárok na náhradu škody způsobené prodlením se splněním peněžitého závazku, jen pokud tato škoda není kryta úroky z prodlení. Věřitel má tak nárok pouze na náhradu škody převyšující úrok z prodlení (zákonný i smluvně dojednaný). Omezení v tomto paragrafu je použitelné ovšem jen na peněžité závazky, proto nepřipadá v úvahu jeho aplikace v prodlení s plněním nepeněžitého závazku, respektive s prodlením v plnění zákonné povinnosti. Toto dispozitivní ustanovení je doplněno kogentním § 369a odst. 4 ObchZ, které limituje možnost smluvních stran ujednat si jinou výši úroků z prodlení, která je i s ohledem na konkrétní okolnosti případu, praxi zavedenou mezi stranami a na obchodní zvyklosti zřejmě zneužívající ve vztahu k věřiteli, tak, že takové dohody jsou neplatné. Pokud soud shledá neplatnost takové dohody, pak se pro daný smluvní vztah použijí předpisy práva občanského o výši úroků z prodlení.⁸⁷ Tato změna výše úroků z prodlení v důsledku neplatnosti dohody smluvních stran nemá vliv na právo na náhradu škody dle § 369 odst. 2 ObchZ.

5.4. Odpovědnost za vady

⁸⁷ Nařízení vlády č. 142/1994 Sb., kterým se stanoví výše úroků z prodlení a poplatku z prodlení podle občanského zákoníku, v platném znění

Vadným plněním se rozumí porušení závazku dodat v odpovídající jakosti a provedení, s příslušnou dokumentací, dostatečně připravené k přepravě, respektive řádně provést dílo. Není-li plněno řádně, dochází k porušení závazku a nastupují z tohoto porušení vyplývající odpovědnostní vztahy. Samotná vada zboží či díla znamená zmenšenou hodnotu předmětu smlouvy a lze ji považovat za škodu. Rovněž v důsledku těchto vad mohou vzniknout škody další.

Vztah odpovědnosti za vady a náhrady škody je upraven v § 440 ObchZ v rámci úpravy kupní smlouvy, přičemž se tímto ustanovením řídí dle § 564 ObchZ i smlouvy o dílo.

Dle tohoto paragrafu se nároky z vad nedotýkají nároku na náhradu škody nebo na smluvní pokutu. V druhém odstavci je tato nezávislost obou nároků limitována tím, že uspokojení, které lze dosáhnout uplatněním některého z nároků z vad, nelze dosáhnout uplatněním nároku z jiného právního důvodu. Odpovědnost za vady má proto při uplatňování nároků z vad přednost před ostatními instituty sloužících k reparaci škod. Vzhledem k výše uvedenému mohou vzniknout dvě situace. Zaprvé, škoda spočívá ve snížené hodnotě předmětu smlouvy v důsledku vady plnění, kdy se plně uplatní odpovědnost za vady. Zadruhé, v důsledku vady plnění vznikla další škoda, způsobená právě tímto vadným plněním,⁸⁸ přičemž tato škoda je plně uplatnitelná dle obecné úpravy náhrady škody v obchodním zákoníku.⁸⁹

5.5. Promlčení

Právo na náhradu škody podléhá, stejně jako ostatní obchodním zákoníkem upravená závazková, respektive deliktní, práva, úpravě promlčení v obchodním zákoníku. Tímto způsobem je časově limitována jejich vymahatelnost, kdy po uplynutí promlčecí doby právo jako takové nezaniká, ale jeho vymahatelnost je značně ztížena,

⁸⁸ Vadný přístroj po zapojení do provozu znehodnotil značné množství materiálu, nově zakoupená vadná součástka byla zbytečně montována a opět vymontována ze stroje, čím došlo k zastavení výroby.

⁸⁹ Srov. JUDr. František Faldyna, CSc. a kolektiv. Meritum – obchodní právo. 2. akt. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2010. s. 812 a násl. ISBN 978-80-7357-577-9

neboť v případě soudního vymáhání promlčeného práva na náhradu škody stačí k jeho nepřisouzení pouhé vyslovení námitky promlčení žalovanou stranou.⁹⁰

Promlčecí doba u práva na náhradu škody je dle § 398 ObchZ dvojí. Jednak subjektivní, která běží ode dne, kdy se poškozený dozvěděl nebo mohl dozvědět o škodě a o tom, kdo je povinen k její náhradě a činí 4 roky (jde o obecnou promlčecí dobu stanovenou obchodním zákoníkem), a dále objektivní, která končí uplynutím 10 let ode dne, kdy došlo k porušení povinnosti.

U subjektivní lhůty tedy dále můžeme rozlišovat mezi subjektivním a objektivním počátkem běhu této lhůty, kdy pokud její subjektivní počátek následuje po objektivním, počíná běh lhůty v okamžiku, kdy se poškozený o škodě a o tom, kdo je povinen k její náhradě, dozvědět mohl, zatímco v opačném případě začne běžet okamžikem tohoto zjištění. Pokud je škoda takového rozsahu či charakteru, že se poškozený o jejím vzniku dozvídá, respektive dozvídat může, postupně, pak subjektivní a potažmo i objektivní lhůta běží pro každou takto zjištěnou část škody samostatně.⁹¹

Subjektivní lhůtu lze prodloužit dlužníkovým písemným uznáním svého závazku o 4 roky, a to i opakovaně. Objektivní desetiletá lhůta pak ovšem představuje i dle § 408 odst. 1 ObchZ horní hranici, po jejímž uplynutí promlčecí lhůta skončí, bez ohledu na prodlužování či počátek subjektivní lhůty.⁹²

Zvláštní úpravu promlčecí lhůty ve vztahu k náhradě škody nalezneme u smlouvy o uzavření budoucí smlouvy. Promlčecí lhůta u škody, která vznikla porušením závazku uzavřít smlouvu na základě smlouvy o uzavření budoucí smlouvy, běží po dobu jednoho roku od okamžiku, kdy oprávněná strana vyzvala zavázanou stranu k uzavření této smlouvy. Ve smlouvě o uzavření budoucí smlouvy si však mohou kontraktující strany stanovit lhůtu jinou s tím, že tato sjednaná lhůta nesmí být delší, než promlčecí doba stanovená v rámci obecné úpravy v obchodním zákoníku.

⁹⁰ Taková práva se obecně nazývají naturální obligace, kdy jako práva existují dál, nejsou již nárokovatelná. Pokud je však na takto promlčená práva plněno, nejde o bezdůvodné obohacení. Srov. § 455 odst. 1 ObčZ.

⁹¹ Souběh souvisejících škod pak dle mého názoru nemusí nutně znamenat, že se jedná o škodu celistvou.

⁹² Je možné uvažovat několik variant souběhů subjektivní a objektivní lhůty. Pokud skončí běh subjektivní lhůty před během objektivní, končí tímto okamžikem běh promlčecí lhůty jako celku. Pokud během běhu subjektivní lhůty končí lhůta objektivní, případně při konci objektivní lhůty nepočala subjektivní ještě ani běžet, končí promlčecí lhůta uplynutím této lhůty objektivní.

Odlišnou úpravu obsahuje běh promlčecí lhůty u práv ze škod při dopravě. Práva vzniklá ze škody na dopravovaných věcech a z opožděného doručení zásilky vůči zasílateli a vůči dopravci se promlčují uplynutím jednoho roku. U práv vzniklých z celkového zničení nebo ztráty zásilky běží promlčecí doba ode dne, kdy zásilka měla být doručena příjemci, u ostatních práv ode dne, kdy zásilka byla doručena. Toto neplatí pro škodu, která byla způsobena vědomě, která se promlčuje v obecné čtyřleté lhůtě.

6. Zvláštní úprava náhrady škody u jednotlivých smluvních typů

6.1. Úvod do problematiky

Obchodní zákoník obsahuje v rámci právní úpravy několika smluvních typů speciální ustanovení k obecné úpravě náhrady škody dle § 373 a násl. ObchZ. Jejich existence je zapříčiněna pro konkrétní smluvní typ typickými situacemi, které se u ostatních neobjevují. Je tudíž praktičtější tyto jednotlivosti upravit u každého smluvního typu zvlášť, přičemž obecná úprava je nadále aplikována, pokud zvláštní ustanovení nestanoví něco jiného. Obsahově jde zejména o odlišnosti či zpřesnění situací, kdy odpovědnost za škodu nastupuje a podmínky jejího vzniku, okamžik přechodu nebezpečí škody, případně od obecné úpravy odlišné stanovení rozsahu nahrazované škody.

6.2. Jednotlivé smluvní typy

6.2.1. Kupní smlouva

Ve vztahu kupní smlouvy a náhrady škody se nachází několik odlišností od obecné úpravy v obchodním zákoníku. Jde zejména o úpravu vztahu náhrady škody a odpovědnosti za vady, ustanovení o přechodu nebezpečí škody na zboží mezi smluvními stranami a zvláštní ustanovení o náhradě škody při odstoupení od smlouvy.

Vztahem odpovědnosti za vady a náhrady škody upravený v § 440 ObchZ jsem se podrobněji zabýval v kapitole 5.4., proto jen ve zkratce – možné nároky z vad zboží se nedotýkají nároku na náhradu škody, ovšem v případě, kdy lze dosáhnout uspokojení nároku uplatněním některého z nároků z vad zboží, nelze uplatňovat nároky z jiných právních důvodů, tedy i z titulu náhrady škody.

Významnou část úpravy kupní smlouvy v obchodním zákoníku věnoval zákonodárce otázce přechodu nebezpečí škody na věci.⁹³ Tento přechod nebezpečí je třeba odlišovat od nabytí vlastnického práva, přestože mnohdy tyto dvě události nastávají současně. Je ovšem možné, aby kupující, ačkoliv ještě není vlastníkem věci, nesl nebezpečí škody na věci, ale i aby kupující, který již vlastníkem dodaného zboží je, za škodu neodpovídal. Nesením nebezpečí škody na věci se pak rozumí odpověď na otázku, kdo je poškozeným a kdo povinen k náhradě vzniklé škody. Odpovědnost třetích osob za škodu jimi způsobenou není tímto ovšem dotčena.⁹⁴

Obecné principy přechodu nebezpečí škody na věci obsahuje § 455 ObchZ, dle kterého toto nebezpečí přechází na kupujícího v době, kdy převezme zboží od prodávajícího. Dostane-li se kupující do prodlení s převzetím zboží a poruší tak smlouvu, přičemž mu prodávající umožňuje se zbožím nakládat, dochází rovněž k přechodu nebezpečí škody na kupujícího. O možnosti nakládat se zbožím ovšem musí kupující vědět. Rovněž pokud je kupující oprávněn zboží odmítnout, k přechodu nebezpečí škody na věci nedochází.⁹⁵

Otázku převzetí od jiné osoby řeší § 456 ObchZ. Má-li kupující převzít zboží od jiné osoby, než je prodávající, přechází nebezpečí škody na zboží na kupujícího v době stanovené pro dodání zboží. To platí, pokud bylo kupujícímu umožněno se zbožím nakládat a zároveň o této možnosti věděl. Pokud není některá z těchto dvou podmínek splněna v době stanovené pro dodání zboží, dochází k přechodu nebezpečí škody na zboží okamžikem jejího splnění, respektive okamžikem kumulativního splnění obou zákonem požadovaných podmínek.

V praxi častějším případem je předání zboží dopravci za účelem jeho dodání kupujícímu. Pokud je prodávající dle smlouvy povinen předat zboží dopravci v určitém místě pro přepravu zboží kupujícímu, přechází nebezpečí škody na zboží jeho předáním dopravci na tomto místě. Je-li ve smlouvě určité místo předání stanoveno a na tomto místě k předání nedojde, respektive dojde k předání na místě jiném, užije se obecné pravidlo převzetí od jiné osoby dle § 456 ObchZ.⁹⁶ Je-li ve smlouvě stanovena

⁹³ Škoda na věci je zákonem vymezena v § 368 odst. 2 ObchZ

⁹⁴ Srov. Plíva, S. Obchodní závazkové vztahy. 2. Vydání. Praha: ASPI 2009. s. 170. ISBN 978-80-7357-444-4

⁹⁵ Srov. tamtéž

⁹⁶ Srov. Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck 2010. s. 1110. ISBN 978-80-7400-354-7

povinnost prodávajícího odeslat zboží, ale není stanoveno konkrétní místo předání zboží dopravci, pak dochází k přechodu nebezpečí škody na zboží okamžikem jeho předání prvnímu dopravci pro přepravu do místa určení.⁹⁷ Dispozitivní charakter tohoto ustanovení umožňuje jinou úpravu přechodu nebezpečí škody na věci. Smluvní strany si mohou například dohodnout, že v případě několika dopravců bude část přepravy nést nebezpečí škody prodávající a další kupující.⁹⁸

V § 458 ObchZ nalezneme úpravu požadavku na individualizaci dodávaného zboží. Dokud není dle druhu určené zboží, které nebylo kupujícím převzato, jasně vyznačeno pro účel smlouvy, a to označením na zboží nebo přepravními doklady či určeno ve zprávě zaslané kupujícímu nebo jinak vymezeno, nepřechází nebezpečí škody na zboží na kupujícího. Od tohoto ustanovení se nemohou smluvní strany kvůli jeho kogentní povaze odchýlit, respektive jej smluvně vyloučit.

Důležité je kogentní ustanovení v § 459 ObchZ, které stanoví možnost stran smluvit si, že nebezpečí škody na zboží přechází před dobou uvedenou v § 455 a 458 jen u zboží individuálně určeného nebo u zboží genericky určeného, jestliže je v době přechodu nebezpečí škody dostatečně odděleno a odlišeno od jiného zboží téhož druhu. Je tedy připuštěn dřívější přechod nebezpečí škody na věci, pokud je dané zboží dostatečně individualizováno. Pokud jde o pozdější přechod tohoto nebezpečí, zákon žádné omezení nestanoví.

Situace, kdy je v okamžiku uzavření smlouvy prodávané zboží již přepravováno („zboží na cestě“), upravuje § 460 ObchZ. V těchto případech přechází nebezpečí škody zpětně k okamžiku předání zboží prvnímu dopravci. Na ochranu kupujícího před případným zneužitím tohoto zpětného působení přechodu prodávajícím je stanoveno, že pokud prodávající při uzavření smlouvy věděl nebo s přihlédnutím ke všem okolnostem vědět měl, že již ke škodě na zboží došlo, pak nese tuto škodu on sám. Pokud je zboží v době uzavření smlouvy již poškozené, nenese tuto škodu prodávající v případech, kdy o její existenci neví a ani objektivně vědět nemůže, případně když kupujícího o skutečnosti, že je zboží poškozené, uvědomí při uzavírání smlouvy.

⁹⁷ Poslední věta § 457 ObchZ pro úplnost uvádí, že skutečnost, že prodávající nakládá s doklady vztahujícími se k přepravovanému zboží, nemá vliv na přechod nebezpečí škody na zboží.

⁹⁸ Srov. Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck 2010. s. 1111. ISBN 978-80-7400-354-7

Úprava kupní smlouvy obsahuje zvláštní ustanovení o náhradě škody při odstoupení od smlouvy. Odstoupení od smlouvy nastává zejména⁹⁹ při porušení povinnosti druhé smluvní strany,¹⁰⁰ přičemž s tímto porušením často koreluje i nárok na náhradu škody. Obvyklým jevem je pak náhradní koupě nebo náhradní prodej zboží, na něž se odstoupení vztahovalo. Obchodní zákoník z tohoto důvodu vymezuje pravidlo pro výpočet škody a uvádí rozhodnou dobu pro tento výpočet.¹⁰¹

Je-li kupujícím náhradní koupě či prodávajícím náhradní prodej uskutečněn přiměřeným způsobem v přiměřené době od odstoupení, nárok na náhradu škody zahrnuje rozdíl mezi kupní cenou, jež měla být zaplacená na základě vypovězené smlouvy, a cenou dohodnutou v náhradním obchodě, přičemž při určení tohoto rozdílu se přihlédne k obsahu smlouvy.

Není-li náhradní koupě či prodej oprávněnou stranou uzavřen přiměřeným způsobem v přiměřené době od odstoupení, respektive není-li uzavřen vůbec, zahrnuje její nárok na náhradu škody rozdíl mezi kupní cenou dle původní, vypovězené smlouvy a běžnou cenou dosahovanou u zboží téhož druhu a téže nebo srovnatelné jakosti za obdobných smluvních podmínek. V obou těchto případech pak zákon logicky uvádí, že nárok na náhradu zbylé škody tím není dotčen.

Rozhodnou dobou pro stanovení běžných cen je dle § 470 odst. 2 ObchZ okamžik odstoupení od původní smlouvy, krom případů, kdy bylo zboží převzato před odstoupením. Pak je rozhodnou dobou okamžik tohoto převzetí.

6.2.2. Smlouva o kontrolní činnosti

Vykonavatel kontroly je povinen provést objednavatelem zadanou kontrolu řádně. Poruší-li tuto svou povinnost a nezjistí vadný stav kontrolované věci či chybně ověří výsledek určité činnosti, je povinen nahradit škodu vzniklou tímto porušením své smluvně převzaté povinnosti dle obecné úpravy náhrady škody dle obchodního

⁹⁹ Odstoupit od smlouvy je obchodním zákoníkem obecně v rámci závazkových vztahů připuštěno i v případech, kdy k porušení smluvní povinnosti nedošlo – jde o následnou nemožnost plnění a o zmaření účelu smlouvy.

¹⁰⁰ Například tím, že se dostává do prodlení za splnění podmínek stanovených §§ 345 a 346 ObchZ.

¹⁰¹ Srov. Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck 2010. s. 1115. ISBN 978-80-7400-354-7

zákoníku. Speciální úprava v rámci smlouvy o kontrolní činnosti v § 599 ObchZ obsahuje zákonnou limitaci rozsahu takto nahrazované škody. Vykonavatel kontroly je povinen nahradit škodu způsobenou porušením povinnosti provést řádně kontrolu, jen pokud tato škoda nemůže být nahrazena uplatněním nároku objednatele vůči osobě odpovědné za vadné plnění, jež je předmětem kontroly. Pokud vykonavatel neprovede kontrolu řádně a v důsledku tohoto pochybení již nelze uplatnit vůči osobě odpovědné za vadné plnění nárok z titulu odpovědnosti za vady, za takto způsobenou škodu odpovídá. Tato vykonavatelova odpovědnost je limitována jednak tím, že v některých případech objednatel i přes chybnou kontrolu stále může uplatňovat primárně nárok z odpovědnosti za vady proti osobě za vadné plnění odpovědné, jednak tím, že vůči němu nemůže objednatel uplatňovat náhradu toho, co opomenul včas oznámit nebo vymáhat vůči osobě odpovědné za vadné plnění předmětu kontroly, nebo co objednatel nemůže vymáhat vzhledem k ujednání uzavřenému s touto odpovědnou osobou, které takový nárok po provedené kontrole vylučuje. Objednavatel tedy nemůže požadovat po vykonavateli náhradu toho, co ze subjektivních důvodů včas neoznámil, respektive nevymáhal po osobě za vadu odpovědné. Rovněž tak vykonavatel neodpovídá za škodu, kterou po odpovědné osobě nemůže objednatel vymáhat na základě jejich smluvního ujednání. V obou těchto případech je vykonavatelova odpovědnost vyloučena kvůli nečinnosti objednatele. Mezi porušením povinnosti vykonavatelem kontroly a konečným vznikem škody tudíž není dostatečný kauzální nexus pro vznik odpovědnosti za škodu.¹⁰²

Na vykonavatele kontroly, který je dle § 599 ObchZ k náhradě škody povinen, přecházejí zaplacením této náhrady ty nároky, které měl k okamžiku tohoto zaplacení vůči za vadné plnění odpovědné osobě objednavatel kontroly, jako by mu byly tyto nároky postoupeny. Význam této zákonné cese však spatřuji minimální. Po přechodu nároků vstupuje vykonavatel ve vztahu ke třetí osobě do postavení objednatele. Pokud by tyto nároky byly uplatnitelné a vymahatelné již dříve objednavatelem, nebyl by vykonavatel vůbec odpovědný, jelikož by tato škoda byla již primárně nahrazena třetí osobou přímo objednavateli, respektive přípustnost tohoto vymáhání by vyloučila vykonavatelovu odpovědnost dle § 599 ObchZ. Možnost vymáhat takto postoupený

¹⁰² Srov. Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck 2010. s. 1233. ISBN 978-80-7400-354-7

nárok pak spatřuji prakticky jen ve dvou rovinách. Prvně v situacích, kdy smluvní ujednání vylučovalo objednavateli vymáhání škody po třetí osobě. Zadruhé, pokud jde o plnění na promlčený dluh, kdy třetí osoba z jakéhokoliv důvodu u vykonavatele námitku promlčení neuplatní.

6.2.3. Mandátní smlouva

V rámci právní úpravy mandátní smlouvy jsou modifikovány podmínky vzniku odpovědnosti za škodu, pokud jde o škodu na věcech převzatých od mandanta k zařízení záležitosti a o škodu na věcech převzatých od třetích stran při jejím vyřizování. Dle § 570 ObchZ je odpovědnost za škodu na těchto věcech objektivní, kdy jediným liberačním důvodem je, že tuto škodu nemohl mandatář odvrátit ani při vynaložení odborné péče. Důkazní břemeno leží na mandatáři. Důvody takto přísné úpravy odpovědnosti spočívají v odborných požadavcích na činnost mandatáře, rovněž jako v úplatném charakteru mandátní smlouvy. Neméně závažným důvodem pro odlišnou úpravu odpovědnosti za škodu na převzatých věcech je skutečnost, že dle § 66 odst. 2 ObchZ se ustanovení mandátní smlouvy přiměřeně použijí na vztah mezi obchodní společností a osobou, která je statutárním orgánem, členem statutárního či jiného orgánu společnosti anebo společníkem při zařizování záležitostí společnosti.

Tato zvláštní úprava náhrady škody se ovšem vztahuje pouze na věci výše uvedené. Ostatní škoda ve všech jejích formách¹⁰³ bude v případě jejího vzniku uplatňována dle obecné úpravy náhrady škody dle obchodního zákoníku.

6.2.4. Smlouva o uložení věci a smlouva o skladování

Podobně jako u výše uvedené mandátní smlouvy je zvláštní úprava náhrady škody v rámci smlouvy o uložení věci zaměřena na věci svěřené opatrovateli v souvislosti se smlouvou o uložení věci. Obecně je opatrovatel povinen věc pečlivě

¹⁰³ Jde o ušlý zisk a ostatní složky skutečné škody s výjimkou škody na věcech převzatých od mandanta k zařízení záležitosti a škody na věcech převzatých od třetích stran při vyřizování této záležitosti, pro které platí zmíněná zvláštní úprava.

opatrovat a zároveň s přihlédnutím k její povaze a svým možnostem dbát, aby na ní nevznikla škoda. Za škodu vzniklou porušením této své povinnosti bude odpovídat dle obecné úpravy náhrady škody dle § 373 a násl. ObchZ.

Na rozdíl od smlouvy o skladování jsou na opatrovatele kladeny § 517 ObchZ nižší nároky na péči o svěřenou věc vzhledem k neúplatnosti tohoto typu kontraktu a vzhledem k faktu, že uložení předmětné věci není hlavní náplní podnikatelské činnosti opatrovatele. Je vyžadována pečlivost, kterou lze obecně žádat po kterémkoliv podnikateli s přihlédnutím k povaze uložené věci a rovněž se přihlíží k subjektivnímu hledisku opatrovatele, jehož možnost dbát o uloženou věc je limitována jeho vybavením, na které nemohou být kladeny obdobné nároky jako v případech úplatného skladování profesionálem.¹⁰⁴ Je na opatrovateli, aby splnění na něj kladených podmínek dokázal.

Změna v rozsahu povinnosti k náhradě škody nastává v okamžiku, kdy dojde ke svěření věci třetí osobě. Mohou nastat tři situace. Je-li věc svěřena třetí osobě bez souhlasu uložitele, odpovídá opatrovatel, jako by věc opatroval sám. V tomto případě ke změně nedochází. Je-li věc třetí osobě se souhlasem uložitele, odpovídá jako mandatář. Dochází tak k rozšíření, respektive zpřísnění jeho odpovědnosti za škodu na uložené věci, kdy odpovídá za veškerou škodu na uložených věcech, ledaže tuto škodu nemohl odvrátit ani při vynaložení odborné péče. Je-li věc třetí osobě svěřena v rozporu se smlouvou, přechází na opatrovatele nebezpečí škody na věci. Odpovídá tak v plném rozsahu za všechny škody na věci bez jakékoli možnosti liberace.

Naproti tomu je dle § 521 ObchZ uložitel povinen nahradit opatrovateli škodu způsobenou mu uloženou věcí, pokud ji ten nemohl odvrátit vynaložením na něm obecně požadované péče dle § 517 ObchZ. Na opatrovatele kladené požadavky nejsou, jak je uvedeno výše, nikterak vysoké, proto je-li uloženou věcí škoda způsobena, zpravidla bude uložitel povinen k její náhradě. V praxi se ovšem bude jednat o případy ojedinělé.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Srov. Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck 2010. s. 1169. ISBN 978-80-7400-354-7

¹⁰⁵ Například sedlák nechá najatému oráči zaparkovat ve své stodole jeho traktor přes víkend s tím, že od pondělí bude pokračovat ve smluvené orbě. Drobná součástka v motoru traktoru v sobotu začne vinou elektroinstalace žhavit, od čehož vzplane traktor a posléze padne ohněm i celá sedláková stodola.

I zvláštní úprava odpovědnosti za škodu v ustanoveních týkajících se smlouvy o skladování je zaměřena na věci, jež jsou předmětem závazku. Dle § 533 odst. 1 ObchZ odpovídá skladovatel za škodu na skladované věci vzniklé v mezidobí mezi převzetím a vydáním věci. Tato zvláštní úprava je limitována z hlediska časového a z hlediska věcného, týká se tedy pouze škody na skladovaných věcech na základě uzavřené smlouvy o skladování, která vznikla po převzetí těchto věcí, a to až do jejich vydání. Na rozdíl od obecné úpravy náhrady škody jsou v rámci smlouvy o skladování formulovány liberační důvody speciálně. Skladovatel se může odpovědnosti zprostit, prokáže-li, že tuto škodu nemohl odvrátit při vynaložení odborné péče. Požadavek odbornosti vyplývá z úplatného charakteru smlouvy o skladování implikujícího určitou očekávatelnou míru profesionality skladovatele.

Kromě výše uvedené možnosti zproštění se odpovědnosti vyjmenovává § 533 odst. 2 ObchZ další situace, kdy skladovatel za škodu na věci neodpovídá. Tak tomu je v případech, kdy byla škoda způsobena ukladatelem nebo vlastníkem věci, vadou nebo přirozenou povahou uložené věci nebo vadným obalem, na který skladovatel ukladatele při převzetí věci upozornil a toto upozornění zahrnul do potvrzení o převzetí věci. Neupozornil-li skladovatel na vadnost obalu, neodpovídá za škodu na věci jen tehdy, když vadnost obalu nebyla poznatelná, a to ani při vynaložení odborné péče.¹⁰⁶

Vznikla-li již škoda způsobem uvedeným v předešlém odstavci, je skladovatel v souladu s obecným principem prevence povinen vynaložit odbornou péči k minimalizaci vzniklé škody. Porušením této povinnosti odpovídá za škodu tímto porušením vzniklou dle obecné úpravy náhrady škody v obchodním zákoníku. Důkazní břemeno ohledně porušení této povinnosti ovšem leží na ukladateli a ten ho musí prokázat.¹⁰⁷

Výše uvedenou úpravu odpovědnosti za škodu na uskladněných věcech přebírá dle § 583 odst. 2 ObchZ i právní úprava komisionářské smlouvy, kde je ovšem aplikována na jiný okruh věcí. V případě komisionářské smlouvy jde o movité věci svěřené monitentem komisionáři k prodeji a o movité věci získané komisionářem pro komitenta.

¹⁰⁶ Srov. Plíva, S. Obchodní závazkové vztahy. 2. Vydání. Praha: ASPI 2009. s. 224. ISBN 978-80-7357-444-4

¹⁰⁷ Srov. tamtéž

6.2.5. Zasílatelská smlouva

Zasílatelská smlouva je jednou z tzv. přepravních smluv.¹⁰⁸ Základní ustanovení v § 601 odst. 1 ObchZ ji definuje jako smlouvu, jíž se zasílatel zavazuje příkazci, že mu vlastním jménem na jeho účet obstará přepravu věcí z určitého místa do určitého jiného místa. Příkazce se pak zavazuje za toto zasílatelem poskytnuté smluvní plnění zaplatit úplatu. Svou podstatou se tak jedná vzhledem k jejím základním typovým znakům o zvláštní poddruh komisionářské smlouvy, upravující odlišně situace spojené s přepravou věci, respektive s obstaráním takového přepravy.¹⁰⁹

I v tomto případě je odpovědnost za škodu upravena přísněji než stanoví obecná úprava, když dle § 603 odst. 2 ObchZ odpovídá zasílatel za škodu na převzaté zásilce vzniklou při obstarávání přepravy. Přísnost vyplývá z odlišného stanovení liberačních důvodů, kdy jedinou okolností vylučující odpovědnost je nemožnost odvrátit škodu na převzaté zásilce při vynaložení odborné péče.

Toto ustanovení se neužije ve všech případech vzniku škody v rámci zasílatelské smlouvy. Zejména je třeba, aby škoda byla způsobena na převzaté zásilce. Pro ostatní škodu pak platí obecná úprava náhrady škody dle § 373 a násl. ObchZ. Důležité je rovněž to, že škoda na převzaté zásilce musí vzniknout při obstarávání přepravy. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 22. 4. 2004 uvedl, že „*Jak je zřejmé z výše uvedeného ustanovení¹¹⁰ zasílatel (při absenci jiné dohody) neodpovídá za škodu na zásilce vzniklou při přepravě věci, nýbrž pouze za škodu na převzaté zásilce vzniklou při obstarávání přepravy, tj. neodpovídá za případné porušení smlouvy sjednané s dopravcem a za škody vzniklé porušením přepravní smlouvy dopravcem.*“¹¹¹

Soud tímto rozhodnutím jasně rozdělil škody na zásilce vzniklé při obstarávání přepravy a při přepravě samotné s tím, že pro každou z těchto škod platí jiná právní

¹⁰⁸ Dalšími pak jsou smlouva o přepravě věci, smlouva o nájmu dopravního prostředku a smlouva o provozu dopravního prostředku.

¹⁰⁹ Tento pohled na zasílatelskou smlouvu dále podporuje § 609 ObchZ, který právní úpravu komisionářské smlouvy uvádí jako subsidiární k úpravě smlouvy zasílatelské.

¹¹⁰ § 603 odst. 1 a 2 ObchZ – pozn. autora

¹¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 4. 2004, sp. zn. 29 Odo 152/2003, www.nsoud.cz

úprava.¹¹² Zasílatel tudíž odpovídá za škodu na zásilce od převzetí zásilky do předání zásilky dopravci.

Problém tohoto dělení nastává dle mého názoru v situacích dle § 605 ObchZ. Druhý jeho odstavec ukládá odpovědnost zasílatele za další mezizasílatele při obstarání přepravy zásilky, kdy je stále oddělena odpovědnost zasílatele a faktického dopravce jen s tím rozdílem, že v rámci zasílatelské odpovědnosti figuruje jeden subjekt navíc. Problematickou spatřuji situaci dle prvního odstavce. Dle tohoto může zasílatel uskutečnit sám přepravu, kterou má obstarat, neodporuje-li to smlouvě nebo nezakáže-li to příkazce, a to nejpozději do začátku uskutečňování přepravy. Odpovědnost za škodu by se pak dle mého názoru měla posuzovat pouze podle právní úpravy zasílatelské smlouvy, neboť zde nefiguruje žádný dopravce, respektive není uzavřena žádná smlouva o přepravě věci, na základě které by k aplikaci právní úpravy náhrady škody obsažené v rámci smlouvy o přepravě věci mělo dojít. Dispozitivnost ustanovení zasílatelské smlouvy by pak umožnil smluvním stranám limitovat škodu na zásilce v rámci přepravy prováděné zasílatelem, kterážto je dle ustanovení smlouvy o přepravě věci nepřipustná. Takovéto jednání by pak v praxi mohlo být soudy posuzováno jako jednání, jež obchází zákon a tudíž je dle § 39 ObčZ absolutně neplatné.¹¹³

Pro vyhnutí se případným názorovým neshodám a aplikačním problémům by mohlo sloužit ustanovení, které by zakotvovalo, že není-li stranami dohodnuta odpovědnost za převzatou zásilku jinak, pak v případech dle § 605 odst. 1 ObchZ odpovídá zasílatel po dobu přepravy věci jako dopravce. Možnost jiného smluvního ujednání by pak stranám umožnilo dle jejich společné vůle tuto otázku upravit jinak, ovšem stále s korektivem obsaženým v § 39 ObčZ.

S odpovědností za škodu se pojí další povinnosti stanovené v rámci úpravy zasílatelské smlouvy. Prvně jde o povinnost podat příkazci zprávu o škodě, která zásilce hrozí nebo která na ní vznikla, jakmile se o této škodě dozví. Nesplnění této povinnosti má za následek vznik odpovědnosti zasílatele za škodu, která v důsledku tohoto nesplnění vznikla příkazci. Dále pak považuji za vhodné zmínit odpovědnost příkazce

¹¹² Považuji za potřebné již zde uvést, že úprava náhrady škody v rámci smlouvy o přepravě věci je částečně kogentní, zatímco zasílatelská úprava je v této oblasti plně dispozitivní. Limity smluvní volnosti jsou tak zejména dány pouze obecnými ustanoveními obchodního zákoníku.

¹¹³ Srov. Fojtík, L. K možnosti omezení odpovědnosti dopravce dle platného práva, www.elaw.cz

za škodu, která vznikne zasílateli v důsledku příkazcova porušení povinnosti poskytnout zasílateli správné údaje o obsahu zásilky a o jeho povaze, jakož i o skutečnostech potřebných k uzavření smlouvy o přepravě, nebude-li aplikován § 605 odst. 1 ObchZ. V obou těchto případech se bude odpovědnost za škodu řídit obecnou úpravou náhrady škody v obchodním zákoníku.

K zajištění vymožení nároku příkazce vůči samotnému dopravci, se kterým není v přímém právním styku, je příkazci umožněno na základě § 584 odst. 2 ObchZ vymáhat tento přímo po zasílateli, a to pokud zasílatel nesplní svou povinnost informovat jej o osobě, s kterou smlouvu o přepravě věci uzavřel. K tomuto se vyjádřil Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí ze dne 29.4.2008, když uvedl, že „*Při subsidiárním použití ustanovení § 584 odst. 2 ObchZ na smlouvu zasílatelskou platí, že příkazce (jako komitent) je oprávněn vymáhat vůči zasílateli (jako komisionáři) nárok na plnění závazku z přepravní smlouvy, kterou zasílatel s dopravcem uzavřel; zasílatel příkazci odpovídá tak, jako by odpovídal dopravce odesílateli podle přepravní smlouvy.*“¹¹⁴ V tomto případě nejde ovšem dle mého názoru o zákonnou cesi, ale o vznik oprávnění nárok úspěšně vymáhat, respektive o získání právního titulu k tomuto vymáhání.

6.2.6. Smlouva o přepravě věci

Jednu z dalších tzv. přepravních smluv tvoří smlouva o přepravě věci. Obchodní zákoník tento smluvní typ vymezuje v základním ustanovení obsaženém v § 610 ObchZ jako smlouvu, na základě které se dopravce zavazuje odesílateli, že přepraví věc (zásilku) z určitého místa (místa odeslání) do určitého jiného místa. Odesílatel se naproti tomu zavazuje zaplatit dopravci úplatu, v tomto případě nazývanou jako přepravné.

V rámci právní úpravy smlouvy o přepravě věci nalezneme zvláštní ustanovení týkající se odpovědnosti dopravce za škodu na zásilce obsaženou v §§ 622, 623, 624 a 629 ObchZ.

¹¹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2008, sp. zn. 32 Cdo 1000/2007, www.nsoud.cz

Dle § 622 odpovídá dopravce za škodu na zásilce, jež vznikla po jejím převzetí dopravcem až do jejího vydání příjemci. Obecným liberačním důvodem je v tomto případě skutečnost, že tuto škodu nemohl dopravce odvrátit při vynaložení odborné péče. Zákon dále připouští neodpovědnost dopravce za škodu na zásilce, podaří-li se mu prokázat jeden z důvodů vzniku škody uvedených v § 622 ObchZ odst. 2.¹¹⁵

Pod tyto liberační důvody spadají skutečnosti, že škoda na zásilce byla způsobena odesílatelem, příjemcem nebo vlastníkem zásilky, vadou nebo přirozenou povahou obsahu zásilky včetně obvyklého úbytku, nebo vadným obalem, na který dopravce upozornil odesílatele při převzetí zásilky k přepravě. Byl-li vydán nákladní nebo náložní list, tato vadnost obalu v něm musí být poznamenána. Pokud ovšem dopravce na vadnost obalu neupozornil, neodpovídá za škodu na zásilce v důsledku vadnosti obalu jen v rozsahu, ve kterém nebyla tato vadnost při převzetí zásilky poznatelná. Z pohledu dopravce se jedná o objektivní odpovědnost za škodu na zásilce s přípustností zákonem stanovených liberačních důvodů.

Výše uvedená speciální právní úprava podmínek vzniku odpovědnosti za škodu se týká pouze odpovědnosti za škodu na zásilce. Jde-li o jiné škody vzniklé porušením povinností dopravce na základě smlouvy o přepravě věci, odpovídá dopravce dle obecných ustanovení o náhradě škody obsažených v obchodním zákoníku v § 373 a násl. Dle obecné úpravy odpovědnosti za škodu se bude rovněž posuzovat škoda vzniklá v důsledku porušení § 622 odst. 3 ObchZ, na základě kterého je dopravce i přes případnou existenci kteréhokoli výše uvedeného liberačního důvodu stále povinen vynaložit odbornou péči k minimalizaci škody na zásilce¹¹⁶, škoda vzniklá v důsledku porušení povinnosti podat zprávu o škodě dle § 623 ObchZ¹¹⁷ a škody vzniklé například v důsledku vzniku škody na zásilce.

Ačkoli může být namítáno, že odpovědnost dopravce za ostatní škody než za škody na zásilce je menšího rozsahu, domnívám se, že tento názor není možno

¹¹⁵ Toto důkazní břemeno není možné přenést z dopravce na někoho jiného. Srov. Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck 2010. s. 1248 - 1249. ISBN 978-80-7400-354-7

¹¹⁶ Tamtéž

¹¹⁷ Ustanovení § 623 odst. 1 ObchZ uvádí, že dopravce je povinen urychleně podat odesílateli zprávu o škodě na zásilce vzniklé do jejího předání příjemci. Jestliže však příjemce nabyt práva na vydání zásilky, je povinen dopravce tuto zprávu podat jemu. Tato povinnost se nedotýká pouze škod, za které je dopravce odpovědný, ale i jakýchkoli jiných škod, které během přepravy na zásilce vzniknou.

považovat za správný, a to vzhledem k tomu, že z opačného pohledu dopravce vedle obecné odpovědnosti za škodu odpovídá mnohem přísněji za škodu na zásilce. Tuto zvláštní, přísnější odpovědnost za škodu na zásilce považují za přiměřenou, zejména ke zvláštní povaze dopravní smlouvy, kdy je vlastníku zásilky na určitou dobu zcela odepřena (jakkoli zcela dobrovolně), možnost manipulovat se svým majetkem a preventivně tak předcházet vzniku případných škod.

Výše uvedenou odpovědnost dopravce za škodu na zásilce lze rozšířit. Toto rozšíření může být obsaženo jak ve smluvním ujednání stran, tak v prováděcím předpisu týkajícím se jednotlivých druhů přepravy¹¹⁸. Naopak omezení této odpovědnosti je nutno považovat za neplatné. Takového omezení obsažené v prováděcím předpisu by bylo nepřipustné dle § 629 ObchZ. Bylo-li by obsaženo v ustanovení smlouvy mezi odesílatelem a dopravcem, jeho neplatnost by vyplývala z kogentního ustanovení § 622 odst. 4 ObchZ.

Konkrétní rozsah náhrady škody v případě škody na zásilce je stanoven v dispozitivním ustanovení § 624 ObchZ, kdy je dopravce v případě ztráty nebo zničení zásilky povinen nahradit cenu, kterou měla zásilka v době předání dopravci. Byla-li zásilka poškozena nebo znehodnocena, je dopravce povinen nahradit rozdíl mezi cenou, kterou měla zásilka v době převzetí dopravcem, a cenou, kterou by v době tohoto převzetí měla zásilka poškozená nebo znehodnocená. Jde o speciální úpravu rozsahu povinnosti k náhradě škody k obecné úpravě dle § 373 a násl. ObchZ.

Za podstatnou otázku v rámci úpravy smlouvy o přepravě věci považují přípustnost, respektive nepřipustnost omezení odpovědnosti dopravce za škodu na zásilce, případně jejího rozsahu.

Jak jsem již uvedl výše, dle § 622 odst. 4 ObchZ jsou ustanovení smlouvy, kterými se omezuje odpovědnost dopravce za škodu na zásilce, neplatná. Jak například uvádí JUDr. Alice Bártková, M.E.S. a Mgr. Martin Laipold ve svém článku týkajícího se smluvní limitace náhrady škody ve vztazích ze smlouvy o přepravě věci, pak *„...vylučuje tato zákonná úprava pouze limitaci náhradové povinnosti dopravce nepřímým způsobem ve smyslu omezení okolností vylučujících odpovědnost dopravce, dále ve smyslu změny objektivního principu odpovědnosti za škodu na princip*

¹¹⁸ Prováděcími předpisy jsou v tomto případě přepravní řady vydané nařízením Vlády České republiky na základě § 771 ObchZ.

*subjektivní a omezení z hlediska časového určení např. kratšího časového úseku pro odpovědnost dopravce za zásilku, než je časový úsek daný od převzetí zásilky k přepravě až do jejího vydání.*¹¹⁹ Další formy náhradové povinnosti jsou dle autorů přípustné. Ačkoli se s autory článku shodují v dosažených závěrech, nesouhlasím s jejich interpretací přípustnosti limitace „přímým“ způsobem, kdy „nepřímý“ je zákonem považován za neplatný.

Hlavní důvod k rozdílnému přístupu k přípustnosti případných limitačních ustanovení spočívá v rozdílné problematice upravenou §§ 622 a 624 ObchZ, kdy nelze jedno z těchto ustanovení chápat jako speciální k druhému, ale jako dvě vedle sebe stojící normy se stejnými právními účinky. Zatímco § 622 ObchZ upravuje předpoklady odpovědnosti vzniku odpovědnosti za škodu na zásilce, předmětem úpravy § 624 ObchZ je stanovení rozsahu povinnosti k náhradě škody na zásilce. Kogentní zákaz obsažený v § 622 odst. 4 ObchZ se explicitně vztahuje na odpovědnost dopravce stanovenou dle odstavců 1 až 3 § 622 ObchZ, tedy pouze na podmínky vzniku odpovědnosti za škodu na zásilce a v souvislosti s § 629 ObchZ též na všechny prováděcí předpisy vydané vládou dle § 771 ObchZ.¹²⁰

Z výše uvedeného vyplývá, že smluvní limitace rozsahu povinnosti k náhradě škody na zásilce stanoveného v § 624 ObchZ není předmětem zákonného zákazu dle § 622 odst. 4 Obch, tudíž není vyloučena. Tato limitace však podléhá stejnému omezení, jako limitace jakékoli jiné škody vzniklé dle obchodního zákoníku.¹²¹

¹¹⁹ Bártková, Alice, Laipold, Martin. K smluvní limitaci náhrady škody ve vztazích z přepravní smlouvy dle obchodního zákoníku. Bulletin advokacie, 2006, č. 11-12, s. 71

¹²⁰ Srov. Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck 2010. s. 1250. ISBN 978-80-7400-354-7

¹²¹ Vedle vnitrostátní přípustnosti limitace je v případě přepravních smluv třeba zmínit v rámci mezinárodní přepravy i existenci případných limitačních klausulí obsažených v mezinárodních úmluvách, například v Úmluvě o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě (tzv. CMR) – pro Českou republiku závazná na základě vyhlášky č. 11/1975 Sb., která odpovědnost dopravce kogentně limituje ve svém č. 17)

7. Závěr

Jak jsem již v úvodu této práce nastínil a v jejím průběhu podrobněji rozpracoval, je nepochybné, že náhrady škody není nejjasněji upraveným právním institutem. Tuto „nedokonalost“ však nelze přičítat zákonodárci, neboť škoda jako taková je něčím, co není i při sebevětší snaze možné jasně definovat a právní normy, vzhledem ke své obecné povaze, nemohou nikdy jasně a bez pochybností postihnout veškeré možné situace, kdy může škoda vzniknout.

V této práci jsem se mimo jiné zaměřil i na definici pojmu škoda, a to jak z pohledu pozitivního práva a jeho interpretaci a následnou aplikaci soudy, tak z pohledu odborné právní veřejnosti. Při těchto úvahách byla rovněž nastíněna možná řešení *de lege ferenda*, přičemž pozornost byla věnována i připravované právní úpravě obsažené v návrhu nového občanského zákoníku.

Ruku v ruce s problémy vznikajícími při samotném výkladu pojmu škoda vyvstávají komplikace i při právní úpravě její náhrady, zejména pak otázka rozsahu této náhrady. Vždyť k čemu by byla i precizní definice pojmu škody, chyběla-li by právní úprava, která by jasně stanovila, kdo, komu a v jakém rozsahu je za ni odpovědný, respektive povinný k její náhradě. Všemi těmito otázkami jsem se v této práci zabýval a věnoval se hledání odpovědí, které by v rámci praxe i legisferačních úvah při tvorbě nových právních norem otázku náhrady škody upravujících mohly být použity.

Vzhledem k šíři problematiky touto prací zpracované neshledávám za možné dospět k jednoznačně definovanému závěru. Odpovědi na jednotlivé otázky jsou obsaženy vždy ke konci příslušné kapitoly, kde jsou dle mého názoru očekávatelné a jsou propojeny s argumenty a východisky, ze kterých vycházejí. Pokud bych i tak měl aspoň jeden ze závěrů této práce uvést na tomto místě, je nepochybné, že by šlo o odpověď na otázku týkající se přípustnosti smluvní limitace rozsahu povinnosti k náhradě škody. Jednak proto, že mu v rámci této práce byla věnována značná pozornost, jednak proto, že jde o otázku, na kterou v dnešní době neexistuje jasný právní názor, a to ani v rámci judikatury Nejvyššího soudu. Pomyslnou třešničkou na dortu je pak skutečnost, že poté, co se soud v této věci vyjádřil v rámci jednoho ze svých rozhodnutí a nastínil tak své stanovisko a východisko pro interpretaci příslušných

ustanovení, na následných odborných seminářích se za toto stanovisko jednotlivý soudci omlouvali a vyjadřovali lítost nad tímto svým rozhodnutím, respektive jeho odůvodněním. Přikláním se k názoru, že jistá, výše uvedená, forma smluvní limitace je i dle současného právního stavu za splnění konkrétních podmínek přípustná.

Přínos této práce pak dle mého názoru spočívá zejména ve skutečnosti, že uceleně upravuje problematiku rozsahu povinnosti k náhradě škody v obchodním zákoníku, přičemž ke kompilátu již vysloveného přidává, tam kde je to možné, nové pohledy na věc a případně navrhuje nová řešení výše zmíněných otázek.

Seznam nejčastěji používaných zkratk

ČR	Česká republika
Např.	například
ObčZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění
ObchZ	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v platném znění
Odst.	odstavec
Pozn.	poznámka
S.	strana
Sb.	sbírka
Srov.	srovnej
Sp. zn.	spisová značka
Tzv.	takzvaný
Vyd.	vydání

Seznam použité literatury a pramenů

Knižní publikace:

- BEJČEK, Josef, ELIÁŠ, Karel, RABAN, Přemysl a kol. Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. 4.vyd. Praha: C. H. Beck 2007. ISBN 978-80-7179-781-4
- ELIÁŠ, K. a kol. Kurs obchodního práva - Obchodní závazky, cenné papíry. 2.vyd. Praha: C. H. Beck 1999. ISBN 80-7179-223-3
- FALDYNA, F. a kol. Meritum – obchodní právo. 2. akt. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2010. ISBN 978-80-7357-577-9
- PLÍVA, S. Obchodní závazkové vztahy. 2. Vydání. Praha: ASPI 2009. ISBN 978-80-7357-444-4
- ŠILHAN, Josef. Náhrada škody v obchodních vztazích a možnosti její smluvní limitace. 1.vyd. Praha: C. H. Beck 2007. ISBN 978-80-7179-729-6.
- ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck 2010. s. 1110. ISBN 978-80-7400-354-7

Odborné časopisy a články:

- BÁRTKOVÁ, A., LAIPOLD, M. K smluvní limitaci náhrady škody ve vztazích z přepravní smlouvy dle obchodního zákoníku, Bulletin advokacie, 2006, č. 11-12
- BEJČEK, J. Nad interpretačními úskalími odpovědnosti za škodu v obchodních vztazích, Právní rozhledy, 2000, č. 9
- FOJTÍK, L. K možnosti omezení odpovědnosti dopravce dle platného práva, dostupný z www.elaw.cz
- HORÁČEK, V. Omezení odpovědnosti za škodu v obchodních vztazích, Právo a podnikání, 1997, č. 12
- SALAČOVÁ, M. Vzdání se práva, které může v budoucnu teprve vzniknout, Právo a podnikání, 1996, č. 12
- ŠILHÁN, J. Formy smluvní limitace náhrady škody v obchodních vztazích, Bulletin advokacie 2006, č. 7 – 8
- VAŠÍČEK, M., DVOŘÁK, D. K pojmu skutečné škody na věci použité a opotřeбенé, Právní rozhledy, 2003 č. 11

Právní předpisy:

- zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění
- zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v platném znění
- zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, v platném znění
- zákon č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování, v platném znění
- Nařízení vlády č. 142/1994 Sb., kterým se stanoví výše úroků z prodlení a poplatku z prodlení podle občanského zákoníku, v platném znění

Judikatura:

- Nález pléna Ústavního soudu ze dne 30. 4. 2002, sp. zn. ÚS 18/01, publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. 53/2002, č. 26, ročník 2002, s. 73
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 11. 2002, sp. zn. IV ÚS 548/99, dostupný z ASPI
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 1996, sp. zn. II Odon 15/96, publikovaný v Právní rozhledy, ročník 1996, č. 4, s. 169
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 2. 2000, sp. zn. 29 Cdo 2001/1999, dostupný z www.nsoud.cz
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 11. 2000, sp. zn. 25 Cdo 562/99, dostupný z ASPI
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 12. 2001, sp. zn. 25 Cdo 2885/1999, dostupný z www.nsoud.cz
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 2. 2002, sp. zn. 21 Cdo 300/2001, dostupný z www.nsoud.cz
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 6. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1629/2000, dostupný z www.nsoud.cz
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 2. 2003, sp. zn. 25 Cdo 986/2001, dostupný z www.nsoud.cz
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 3. 2003, sp. zn. 25 Cdo 853/2003, dostupný z www.nsoud.cz
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 4. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1618/2001, dostupný z www.nsoud.cz
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 4. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1807/2001, dostupný z www.nsoud.cz
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 3. 2004, sp. zn. 25 Cdo 142/2004, dostupný z www.nsoud.cz

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 4. 2004, sp. zn. 29 Odo 152/2003, dostupný z www.nsoud.cz
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 6. 2006, sp. zn. 25 Cdo 453/2005, dostupný z www.nsoud.cz
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 25 Cdo 2855/2004, dostupný z www.nsoud.cz
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 4. 2007, sp. zn. 32 Odo 235/2006, dostupný z www.nsoud.cz
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 2007, sp. zn. 33 Odo 438/2005, dostupný z www.nsoud.cz
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 7. 2007, sp. zn. 32 Odo 612/2005, dostupný z www.nsoud.cz
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 32 Odo 1651/2005, dostupný z www.nsoud.cz
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 4. 2008, sp. zn. 25 Cdo 861/2006, dostupný z www.nsoud.cz
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 4. 2008, sp. zn. 32 Cdo 1000/2007, dostupný z www.nsoud.cz
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 9. 2008, sp. zn. 32 Odo 739/2006, dostupný z www.nsoud.cz
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 10. 2008, sp. zn. 32 Cdo 2843/2008, dostupný z www.nsoud.cz
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 2. 2010, sp. zn. 23 Cdo 1069/2008, dostupný z www.nsoud.cz
- Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR vydané dne 18. 11. 1970 pod č. Rc 55/71 (Cpj 87/70), Sb. NS 71, 7:339, dostupné z ASPI
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1294/2001, dostupné z www.nsoud.cz
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 4. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1706/2002, dostupné z www.nsoud.cz
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 6. 2006, sp. zn. 33 Odo 447/2005, dostupné z www.nsoud.cz
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 5. 2010, sp. zn. 25 Cdo 902/2008, dostupné z www.nsoud.cz

Další zdroje:

- Vládní návrh občanského zákoníku - návrh zákona schválený vládou ve znění změn přijatých Legislativní radou vlády (květen 2011), dostupný z http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011.pdf
- Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku- návrhu zákona schváleného vládou ve znění změn přijatých Legislativní radou vlády (květen 2011), dostupná z http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011_DZ.pdf

Internetové portály:

- www.justice.cz
- www.nsoud.cz
- portal.gov.cz

Abstrakt

Téma diplomové práce nese název “Rozsah povinnosti k náhradě škody v obchodním zákoníku“. Toto téma jsem si vybral vzhledem k tomu, že náhrada škody je jedním z nejdůležitějších právních institutů a v souvislosti se současnými rozhodnutími českých soudů a zákonodárným vývojem rovněž jednou z rozvíjejících se součástí soukromého práva, zejména s ohledem na nový vývoj tohoto instrumentu v kontextu návrhu nového občanského zákoníku. Cílem této práce je seznámit čtenáře se současným právním stavem, tento právní stav podrobit srovnání s příslušnými soudními rozhodnutími a názory odborné právní veřejnosti a nabídnout nový pohled na předmětnou problematiku.

Diplomová práce je rozdělena do sedmi kapitol. První kapitolou je úvod, ve kterém je definován předmět zkoumání celé práce. Poslední kapitolou je závěr, který obsahuje závěrečný pohled na rozsah povinnosti k náhradě škody v obchodním zákoníku a krátce pojednává o závěrech obsažených v této práci.

Kapitola druhá se zabývá právní úpravou vzniku povinnosti k náhradě škody a je složena ze tří částí, kdy každá z těchto částí pojednává o jiných skutečnostech týkajících se tohoto vzniku. První část obsahuje vymezení základních předpokladů, které musí být splněny pro vznik nároku na náhradu škody dle obchodního zákoníku. Druhá část se zaměřuje na povinnost informovat o vzniklé škodě. Třetí část pak přináší pohled na možné způsoby náhrady škody.

Třetí kapitola se zabývá rozsahem povinnosti k náhradě škody a skládá se ze dvou hlavních částí. První část se zabývá skutečnou škodou ve všech jejích formách. Dále pak shrnuje příslušná rozhodnutí soudů, názory odborné právní veřejnosti a hledá nejvhodnější definici pojmu skutečné škody. Druhá část pak pojednává o ušlém zisku, přičemž popisuje a vysvětluje pojmy skutečného ušlého zisku a abstraktního ušlého zisku.

Čtvrtá kapitola prozkoumává zákonnou a smluvní možnost limitace povinnosti k náhradě škody. První část této kapitoly informuje o ustanoveních, která zákonnou cestou limitují odpovědnost za škodu (tj. předvídatelnost, vliv jednání poškozeného na rozsah povinnosti k náhradě škody atd.). Druhá část je pak zaměřena na možnost

smluvní limitace povinnosti k náhradě škody, zejména na možnost vzdání se nároku na náhradu škody.

Pátá kapitola se zaměřuje na vztah náhrady škody k ostatním právním institutům. Zohledněné právní instrumenty jsou pak smluvní pokuta dle českého práva, prodlení, odpovědnost za vady a promlčení.

Kapitola šestá (tj. závěrečná věcná kapitola) vystihuje a popisuje právní úpravu povinnosti k náhradě škody v souvislosti s jednotlivými smluvními typy obsaženými v obchodním zákoníku. Tato kapitola je rozdělena do šesti částí, přičemž každá z těchto částí se zabývá jednotlivým smluvním typem zvlášť. Mezi tyto zohledněné smluvní typy patří následující: kupní smlouva, smlouva o kontrolní činnosti, mandátní smlouva, smlouva o uložení věci a skladovací smlouva, zasílatelská smlouva a smlouva o přepravě věci.

Abstract

The following diploma thesis is called “The scope of liability to damages under the Commercial Code”. I have chosen this theme because the damages are one of the most important legal instrument and in accordance with the actual practice of the courts and legislative development also a dynamically developing part of the civil law with perspective on the new attitude to this instrument with respect to the draft bill of the new Civil Code. The aim of the thesis is to acquaint the reader with the current legislation, compare current legislation with respective court decision and opinions of the juristic community and offer new look on the issue.

The thesis is divided into seven chapters. The first one is a preface and defines the matter of thesis. The last one is a conclusion and contains the final look on the scope of liability to damages under the Commercial Code and the brief review of conclusions contained in the thesis.

Chapter Two deals with legal regulation of formation of the liability to damages and is composed of three parts, each of them is dealing with different matter of this formation. Part One contains the basic precondition, which shall be met in order to claim damages according to the Commercial Code. Part Two focuses on the duty to inform about the occurred damage. Part Three looks at the possible methods of the compensation of the damage.

Chapter Three deals with the scope of liability to damages and is particularly composed of two parts. Part One presents the actual damage in all eventual forms. Furthermore, this part reviews the respective decision of courts, opinions of the juristic community and seeks to find the most suitable definition of the actual damage. Part two refers to the institution of the lost profit whereas the conception of the actual lost profit and abstract lost profit are described and explained.

Chapter Four explores the legal and contractual possibility of the limitation of liability to damages. The first part of this chapter reports on the provisions, which limits the liability to damages in the statutory way (e. g. foreseeability, influence of the actions of the injured party regarding the scope of the liability etc.). The second part deals with

the possibility of the contractual limitation of liability to damages, particularly the possibility of the waiver of the claim on damages.

Chapter Five focuses on the relation of the damages to the other legal instruments. The respective highlighted instruments are contractual penalty according to the Czech laws, default, liability to defects and forfeiture.

Chapter Six (i. e. the last material chapter before conclusion) outlines and describes the legal regulation of the liability to damages in accordance with the individual types of contract according to the Commercial Code. This chapter is divided into six parts, which are dealing with the particular type of contract individually. The contracts count among these types as follows: purchase agreement, inspection agreement, mandate contract, storage agreement, freight forward agreement and the contract of carriage.

Název práce v anglickém jazyce:

The scope of liability to damages under the Commercial Code

Klíčová slova - key-words:

Škoda – damage

Náhrada škody – damages

Rozsah náhrady škody – extent of damages

Skutečná škoda – actual damage

Ušlý zisk – lost profit

Omezení náhrady škody – limitation of damages

Vzdát se nároku na náhradu škody – to waive a claim on damages